ગુલઝારે અસ્મત

ઉર્ફે

નયેરંગે ઇશ્ક.

તાંમ્રએ નાટક.

અલમાસ શાહ—બાદશાહે ખુતન.
ગોહર........—બેગમે બુઝર્ગ, માદરે માહરૂ વો માહેતાબાં.
માહરૂ.........—પીસરે અલ્માસશાહ, બાદ બાદશાહે મુલ્કેયમન.
માહેતાબાં.....—દુખ્તરે અલ્માસશાહ, બાદ બીબીએ માહેમુનીર.
સોસન........—કનીઝે માહેતાબાં.
ગુલનાર.......—બેગમે ખુર્દ માદરે બદરૂ.
બદરૂ.........—દીગર પીસરે અલ્માસશાહ.
હબશી........—ગુલામ વફાદાર અલ્માસશાહકા.
અમીર.........—આશકે ફાસક માહેતાબાંકા બાશીંદએ મુલ્કેખતા
કુટની..........—ખરીદારે માહેતાબાં, બાશીંદએ મુલ્કેખતા.
માહેમુનીર.....—વઝીરઝાદા, આશકે સાદેક માહેતાબાંકા, બાશીંદએ મુલ્કેખતા.
બખ્તક........—વઝીરે આઝમ, બાદશાહે યમનકા.

(ઉસ્કે બાદ ગુરૂજી, ચોર, સીપાહી, ચોબદાર, રામશગર.)

વગએરાં! વગએરાં!! વગએરાં!!!

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

મહેલ.

(જીસ્મે બેગમે અલમાસશાહ હાલતે સકરાતમે વસીઅત કરના માહરૂ ઔર માહેતાબાંકુ.)

બારામાસી.

હમકો છાંડ ચલે બન માંહુ—તર્જ.

બેગમ—

ગમકી આગ સીલગ રહી તનમે, મનકી બાત રહી મેરે મનમેરે;
જાતી હયે જાં સુનો મેરે પ્યારે, સદકે હોકે તુમારે રે;
મહેમાં હું મંએ કોઇ દમકી આઇ યતીમી હયે બચ પનમેરે—ગમકી.
બાદ મેરે મરનેકે અયે બચ્ચો કબ્રપે મેરે આતે રહોરે;
અશ્કે ગોહરકી ચાદર ચડાકે શાદ કરો મુજેહ મદફનમેરે—ગમકી.
જાન મેરી લેતા હયે તો યારબ સબ્ર દે મેરે બચ્ચોંકોરે;
ઝરીફ વગરના યે હોકે અવારા ભટકે ફીરેગે બનબનમેરે—ગમકી.

(બેગમકા મરજાના બચ્ચોંકા ઝારી કરના.)

મરસીયા.

માહરૂ—બે કસી હયે હમે છોટે પનમે,
એકલી હયે હમારે બદનમે,
નહીં તાકત રહી હાયે તનમે;

અંતરા.

માહેતાબાં—છોડ હમકો યહાં કર ગઇ તુ સફર,
હાયે માદર વાયે માદર હાયે માદર.

માહરૂ—કોન દોનોકે નાઝ ઉઠાવે,
અપની ગોદીમે કોન બીઠાવે,
હમ અગર રૂઠે કઓન મનાવે;
માહેતાબાં—પ્યાર હમકો કરે કોન શામો સહર,
હાયે માદર વાયે માદર હાયે માદર;
માહરૂ—ક્યું ન હોવેગા ગમ દીલમે પયેદા,
સઓતેલી માપે હયે બાપ શયેદા,
હમપે ઉન્કા હસદ હયે હુવે દા;
માહેતાબાં—ભાઇ તેગે અલમસે હયે પારા જીગર,
હાયે માદર વાયે માદર હાયે માદર;
માહરૂ—છોટી માદર હયે દુશ્મને જાની,
ઝહેર દેગી જો માગેગે પાની.
મુશ્કીલ અપની હયે અબ ઝીન્દગાની;
માહેતાબાં—અયે ઝરીરે જહાં હયે ખુદા દાદગર,
હાયે માદર વાયે માદર હાયે માદર;

બાબ પહેલા—પરદા દુસરા.

મકાને ગુરૂજી.

(આના ઝને ગુરૂજી, કહેના અપના હાલે ઈફ્લાસ ગુરૂજીસે.)

ઝબાની.

ઔરત—અજી સુનતેભી હો ?
ગુરૂજી—હાં હાં સુનતા હું કહો ક્યા કહેના હયે ?

ઔરત—હાયે હાયે અબ કયા કરેં, કંહા તક ભુકે મરેં ! ઉપાસ ઉ-પાસ કરકે બદહવાસ હો ગયે, મારે ભુકકે જાન જાતી હયે, જલ માપાકે સોતી હું તો ઉજડી નીંદભી નહી આતી, અફસોસ તુમ રામ નામ જપા કરતેં હયે, નેકીપે મરતેં હયે, યે ઝમાના કુચ ઔર હયે, નીરાલા તઔર હયે, મકરો ફરેબકા દઔર હયે, યે સબ નેકીયાં ગંગાજીમે બહાદો, ઔર દરી આએ બદી કે ગબ્બાસ હો દાનએ ગેહું યા જવાર લાદો, જીસ્સે અપની જાન બચે.

ગુરૂજી—વાહવાહ તુમને સચ કહી, યે અપના તપસ કરના ગોયા આતશે ઉપાસમે તપના હયે, જોગ સોગ હર નામકા સપના હયે, અબ બહેતર તો યું હયે કે **રામ નામ જપના પરાયા માલ અપના,** સુન યેક ફરેબ નાદેર કરતા હું યેક થાલી કે નીચે કાલા રંગ લગાદે ઔર યેક થાલી યેક આઈના મુજેહ લાદે મેંએ ઝુરૂર કુચ ન કુચ રૂપીએ પયેદા કર લે આઉંગા જલ્દ તૈયાર કર દે ?

(ઔરત યેક થાલી કે નીચે કાલા રંગ લગાકે દુસરી ઔર આઇના ગુરૂજીકો દેના યે સામન લે કે જાના.)

બાબ પહેલા—પરદા તીસરા.

મહેલ.

(આના માહરૂ ઔર માહેતાબાંકા ગમે માદરમે ગાતે હુવે.)

જીલા-આસાવરી-લાવની.

મુજેહ જુલમને મેરે પ્યાર—તર્જ.

માહેતાબાં—નહી હયે તાબે રન્જે અલમ, સબ્ર કયેસા કરના,
અરે હાં અરે હાં અરે હાં, ઝહેર ખાકે મરના—નહી તાબે.

શેઅર.

કહેં કયા કયા સીતમ હમપર યે ચર્ખે પીર કરતા હયે,
ખુશી ઈન્સાન ચહાતા હયે તો યે દીલગીર કરતા હયે,
જહાં શાદી મચી માતમકી વાં તદબીર કરતા હયે,
દીખાકે શકલે ગમકી કલ્બમે તાસીર કરતા હયે.
અબ જીના હયે બેકાર મઓતસે કયા ડરના,
અરે હાં અરે હાં અરે હાં, ઝહેર ખાકે મરના—નહી તાબે.

સાહેર—

યાતો હમ ખાતેથે ગમ અબ હમકો ગમ ખાને લગા,
જીતના હમ હસતેથે ઉતના હમકો રૂલવાને લગા,
અબ્રે ગમસે બેકરી બારાંસા બરસાને લગા,
આબો દાનાકો સદફ કે તરહ તરસાને લગા,
કીસ તરહ **ઝરીએ** ઝાર, ઉમ્રકે દીન ભરના,
અરે હાં અરે હાં અરે હાં, ઝહેર ખાકે મરના—નહી તાબે.
(આના ઝાલીમે બદશઆર સઓતેલી માદર ગુલનારકા, ખામુશ
હોના દોનોકા, કહેના ગુલનારકા.)

મુસ્દદસ.

ગુલનાર—યે કયા તુજકુ સઓદા હુવા માહરૂ,
પડા રાત દીન ઘરમે રહેતા હયે તુ;
નહી ઝેબા મરદોંકો અયે ઝીસ્તેખુ,
કે હમશીરસે રહેના યું દુબદુ;

સુવે મર્દવા હયે તો કુચ કામ કર,
ન સું બાપ દાદાકા ગુમ નામ કર.

રૂબાઈ.

માહરૂ—બહોત ખુબ જાતા હું અયે અમાજાં,
ખફા મુજપે કયું હોતી હો મહેરૂબાં;
મેંએ નાદાં હું બેકસ હું મજબુર હું,
બજા હુકમ લાઉં તુમારા યહાં.

(જાના માહરૂકા આના પીસરે ગુલનાર, કહેના ગુલનાર માહેતાબાંસે.)

ઝીન્ઝોટી-ગજલ.

દારે ફનાસે દીલકો ઉઠાયગા યા નહી—તર્જ.

ગુલનાર—અયે માહેતાબાં તુજસે યે મેરા સવાલ હયે;
લાસાની તેરા ખલ્કમે હુસ્નો જમાલ હયે—અયે.
મરતા હયે તેરે ઈશ્કમે હયે હયે પીસર મેરા;
આશકકા કુચ નહી તેરે દીલમે ખીયાલ હયે—અયે.
વાલીદ તો તેરા રાઝી હયે તુબી કુબુલ કર;
શાદી કીગે બગઐર રેહાઇ માહાલ હયે—અયે.
તુ બાગે હુસ્નકી ગુલે યકતા હયે ગુન્ચે લબ;
યે સર્વ કદ પીસરબી મેરા નઓ નેહાલ હયે—અયે.
ફરમા **ઝરીફે** ઝારકા કર તુ બદીલ કબુલ;
વરના યે ઝીંદગી તેરી તુજપર વબાલ હયે—અયે.

કલ્યાન-ગજલ.

હયે શબકા કાફેલા બાદે સબાને લુટ લીયા—તર્જ.

માહેતાબાં—સમજમે આતા મેરે આપકા કલામ નહી;
જહાંમે કોઈ બુરા ઇસ્સે ઔર કામ નહી—સમજમે.

ગઝબ હયે ભાઇસે કરતે હો બહેનકી શાદી:
કહા કુરાનમે અલ્લાહ કયા હરામ નહી--સમજમે.
ઉતાર લો મેરા સર તનસે મંએ ન માનુંગી;
સીવાયે ઇસ્કે મેરા ઔર ઇન્તે કામ નહી--સમજમે.
મંએ રાહે નેકીપે હું અયે ઝરીફ ખસ્તા જીગર;
યહાં રહી ન રહી મેરા કુચ કીયામ નહી--સમજમે.

ખમ્સા.

ગુલનાર--ભાઇ તુ ઇસ્કો કહેતી હયે કીસ તરહ બેખર,
હયે ભાઇ માહરૂ તેરા યે હયે મેરા પીસર;
માદર મંએ ઈસ્કી ઔર તેરી માદર ગઈ હયે મર,
નાદાન જુઠ કહેતી ગઇ અક્લ હયે કીધર;
શૌહર સમજકે ઇસ્કો તુ કર પાઆર મેરી જાન.
મંએ જાતી હું ન કર કભી તકરાર મેરી જાન.

(જાના ગુલનારકા સમજાના માહેતાબાંકો શાહઝાદા યાને
પીસરે ગુલનાર.)

જીલા--કલ્યાન--ઠુમરી.

રાજા મંએ બન જાઉંરે તોહે રાની બનાઉં--તર્જ.

શાહઝાદા--

બોલોજી બોલો જાને મન તુમે રોટી ખીલાઉં;
રોટી ખીલાઉં થંડા પાની પીલાઉં--બોલોજી.
મંએ ચાહતા હું તુજકો તુ મુજકો કયું નહી ચાહતી બલાલુંજી-તુમે.
મુજસે ખફા હો તો જાં મંએ તુમારે, પડકે પાંઊ મનાલુંજી-તુમે.
મંએ હું દીલસે ગુલામ તુમારા, કહો તો પાંઊ દબાલુંજી-તુમે.
ઝરીફ ગલેસે ઈનકે લીપટકે, અરમાં દીલકે નીકાલુંજી-તુમે.

અબીયાત.

માહેતાબાં—અયે બદ બખ્ત મુઝી તુ બકતા હયે કયા,
નીકલ રૂબરૂસે મેરે એ હયા;
વો માદર જો તેરી ગઇ બદ ગોહર,
ઉસીકે ગલેસે લીપટ પીઆર કર;
વહી તેરી દીલબર હયે અયે એ શરીર,
મેં એ જાતી હું ઉસ્સે લીપટ જા ઝરૂર.
(ધકા દેકે જાના માહેતાબાં કહેના શાહઝાદેકા ખડ્ડા હોકે
રોતા હુવા આંખે પોંચતા હુવા.)

મુસ્દદસ.

શાહઝાદા—ગઇ મારકે મુજકુ તુ ભાગ અબ,
મેં એ માદરકુ જાકે કહુંગા યે સબ;
બગએર અઝ સઝા મુજકો હો ચયેન કબ,
અભી દેખો લાતા હું કયેસા ગઝબ;
ઈસી તરહ રોતા હુવા જાઉંગા,
ઊસે માર ખીલવાકે રૂલ વાઉંગા.
(જાના શાહઝાદેકા.)

બાબ પહેલા—પરદા ચૌથા.

જંગલ.

(આના ગુરૂજીકા હાતમે થાલી ફ્રરેબકી લીએ હુવે
થાલી કે નીચે હાત ફીરાકે કહેના.)

ઝબાની.

ગુરૂજી—નારાયના ! નારાયના ! બસ બસ ! તેરા દરશન દેખકે મન મેરા મગન હુવા જાતા હયે ! ઔર ક્યા ચાહીએ, દરશન તેરા હુવા, સબકુચ હાસીલ હયે, બસ !

(આના યેક આહમકે મુતલકકા ગુરૂજીકી તકરીર સુનકે રોકે દરશન કરના.)

અહમક—ગુરૂજી સલામ હયે સલામ હયે (ગુરૂજી કુચ ખીઆલ ન કરના) વાહ વાહ ! ક્યા મહત્વે દરશન હો રહે હયે, અગર હો તો અયેસે ગુરૂકે ચેલે હોના, નહી તો અપની નાદાની હયે. જો હોસો હો, મંએ ઈનકા ચેલા અલબેલા હુંગા યેક સાલકી કમાઇ સો અશરફીયાં મેરે પાસ મૌજુદ હયે, યે નજ દેકે ચેલા બનુંગા, ગુરૂજી ! ગુરૂજી ! યેક નઝર ઈસ નઝાર પર હો જાયે.

ગુરૂજી—(હાતસે ઈશારા કરના ચલે જાઓ ચલે જાઓ.)

અહમક—નહી નહી ગુરૂજી મંએ તુમારે કદમ છોડકે કહી ન જાઊંગા, યહીં મર જાઊંગા, જબ તક મુજેહ અપના ચેલા ન બનાઓગે.

ગુરૂજી—(ખફા હોકે) અયે નાદાન તુ ક્યું ઇસ રાહમે કદમ રખ્તા હયે, યે બહોત કઠન રાસ્તા હયે, અપની રાહ લે ?

અહમક—ગુરૂજી મંએ ગરીબ લાચાર હું, યેક સો અશરફીઆં કમા લાયા હું યે આપકી નજ હયે લીજીએ, મુજેહ અપના ચેલા બનાકે નારાયનકા દરશન કરવા દીજીએ.

(સો અશરફીંઆ નજ દેના, ગુરૂજી અશરફીંઆ લેકે કહેના.)

ગુરૂજી—નહી બચ્ચા યે અશરફીંઆ તુ અપને પાસ રખ મંએ ગોસાંઈ હું, મુજેહ ગોસઇયાંકા દરશન બસ હયે, મેરા પેટ ભરા

રહેતા હયે, અચ્છા યે થાલી ઔર આઇના લે, (સીયાહી ભરી થાલી ઔર આઇના દેકે કહેના) યેક હાતસે ઇસ થાલીકો પકડ ઔર દુસરા હાત ઇસ્કે નીચે રગડકે અપને મુંહપર ફેરા કર યેકસો એકીસ બાર, બાદ ઇસ આઇનેમે દેખ નારાયનજી કા દરશન હુવા કરેગા, મગર દોનો આંખે બંધ રખના ખબરદાર કભી ખોલાતો દરશન ન હોગા, નર્ક કુંડમે જા પડેગા.

(અહમક થાલીકે નીચે હાત રગડ કર અપને મુંહપર ફીરાના ગુરૂજી અપના રાસ્તા લેના.)

અહમક—નારાયના ! નારાયના ! નારાયના ! (પુરે એકસો એકીસ બાર કહે કર આંખે ખોલ આઇનેમે દેખકે કહેના) લાહોલ વલા યે કયેસી સુરત બની, ફીટકાર ઇસ ગુરૂજીપર, લાનત અયેસે ચેલેપર, હાતકા ઝર દેકે, મુંહ કાલા કીયા, મગર ઉસ મક્કારકુ ન છોડુંગા અબ અપને શહેરમે જા ચોરીકા પેશા ઈખ્તયાર કરૂંગા, મગર ઉસ ગુરૂજીકો સઝા દુંગા. (જાના અહમકકા.)

બાબ પહેલા—પરદા ગાંચવા.

કબરસ્તાન.

(આના માહેતાબાં ઔર માહરૂકા કબ્રે માદરપર ફરીયાદ કરના ઝુલ્મે સઓતેલી માદરકી.)

ભયેરવી—મુસ્તેઝાદ.

સોતા હયે ગલે લગકે જો વો યાર પલંગપર—તર્જ.

દોનો—
હમ બે કસોંકી કોઇભી સુનતા નહી ફરીયાદ—અયે માદરે મરહુમ;
યે સઓતેલી મા દુશ્મને જાં કરતી હયે બેદાદ—અયે માદરે મરહુમ;
માહેતાબાં—
તુમ મરકે કીયે બચ્ચોંકો દુશ્મનકે હવાલે—અલ્લાહી સંભાલે;
યે નાઝકે પાલે તેરે હો જાતે હયે બરબાદ—અયે માદરે મરહુમ;
માહરૂ—
મંએ બેકસો મજબુર હું લાચાર હયે હમશીર—બર ગસ્તા હયે તકદીર;
ક્યા કીજીએ તદબીર કે બાબા બને જલ્લાદ—અયે માદરે મરહુમ:
માહેતાબાં—
હયે ઝીન્દગી દુશ્વાર ઝરીફે જીગર અફગાર—કોઇ નહી ગમખ્વાર;
લો પાસ બુલા કયેદે મુસીબતસે હું આઝાદ—અયે માદરે મરહુમ;
માહરૂ—
હમશીર પરેશાં હયે ઝરીફે દીલેનાલાં—મંએ મુઝતરો હયેરાં,
અઝ બહેરે ખુદા કીજીએ અબ બચ્ચોંકી ઇમ્દાદ—અયે માદરે મરહુમ.

(કબ્રકા શક હોના લાશે માદર નઝર આના દોનોકા ગભરાના,
કબ્રસે આવાઝ આના.)

સબ્ર કરો તુમ બચ્ચોં હરદમ ઇતના ગમ નહી ખાના—તર્જ.

માદર—મંએ હું પીઆરે સદકે તુમારે કરો ન આહો ઝારી;
બે ચઓનો મુઝતર કબ્રકે અંદર બચ્ચો હયે રૂહ હમારી—મંએ.
સબ્ર હયે બહેતર કરના અયે દીલબર બખ્ત કરેગા યારી;
બાદે મુસીબત મીલેગી દૌલત કીસ્મત બદ હયે તુમારી—મંએ.
છોડ વતનકો જંગલો બનકો તુમ કર જાઓ ફરારી;

સઓતેલી માદર બાપ સીતમગર હયે દોનો આઝારી—મેંએ.
મેરી સઓકન તુમારી દુસ્મન બન બયેઠી હયે નારી;
ઝરીએ મુઝતર યેહી હયે બહેતર કરો સફરકી તૈયારી--મેંએ.

રૂબાઈ.

માહરૂ—બસ છોડકે ઇસ શહેરકો હમશીર ચલો જાંયે,
જીસ મુલ્કકો લે જાયેગી તકદીર ચલો જાંયે;
જો હયે લીખા પેશાનીમે પેશ આયેગા અપને,
બે ફાયદા હયે સુલહ વો તદબીર ચલો જાંયે.

રૂબાઈ.

માહેતાબાં—ઇસ માદરે ઝાલીમસે મેંએ બેઝાર હું ભાઇ,
ઔર ગફલતે બાબાસે મેંએ લાચાર હું ભાઇ;
મર જાઊંગી દામનકો ન છોડુંગી તુમારે,
લે ચલીએ મુજેહ સાત મેંએ તૈયાર હું ભાઈ.

(જાના દોનોકા.)

બાબ પહેલા—પરદા છઠ્ઠા.

જંગલ.

(ગુરૂજીકા આના રૂબરૂ ચોરોંકુ આતે હુવે દેખકે યેક પાંઊપર ખડે હો કહેના.)

ઝબાની.

ગુરૂજી—નારાયના ! નારાયના !! નારાયના !!!

(ચોરોંકા આના ગુરૂજીકુ કામીલ સમજકે કહેના)

૧-ચોર—અયે બીરાદરો યે ગુરૂજી કામીલ નઝર આતે હયે, ચલો પાસ જાકે અપને ગુનાહ ખુદાસે બખ્શવાલે ?

૨-ચોર—ભાઇ પહેલે માલ સબ હીસ્સે કરલો ફીર ગુનાહ બખ્શા લો.

૩-ચોર—સુનો ભાઈ માલ તો અપને પાસ હયે, કંહી જાતા નહી ? પહેલે ગુરૂજીકે કદમ બોસ હો, ફીર માલકે હીસ્સે કર લો.

૧-ચોર—હાં હાં ભાઇ તુમારા કહેના સહી હયે, ફીર અયેસે ગુરૂ કહાં મીલેગે ?

ગુરૂજી—નારાયના ! નારાયના ! નારાયના !

૧-ચોર—સલામ હયે ગુરૂજી સલામ હયે, કુચ હમપર દયા કરો ?

ગુરૂજી—નારાયના ! નારાયના ! નારાયના ! (જલદી જલદી કહેના.)

૧-ચોર—અયે ભાઈ દેખો યે ગુરૂજી યાદે ખુદામે કયેસા બેખુદ હો રહે હયે, ઇનકે કદમ ન છોડના, (નઝદીક આકે) ગુરૂજી ગુરૂજી બચ્ચોંપર દયાકી નઝર કરો.

ગુરૂજી—(ઈશારેસે કહેના ચલે જાઓ)

૧-ચોર—હમ આપકે કદમ છોડ કંહા જાયે, સબકે સબ યહાં મર જાયેંગે પર કહી ન જાયેંગે.

ગુરૂજી—બાબા તુમ સબ ચોર મુહજોર હો, ભગવાનકુ કલ કયા મુંહ દીખાઓગે, ચલે જાઓ મેરે રૂબરૂ ન આઓ ?

૧-ચોર—કયું ભાઇ ગુરૂજીકી કરામત દેખે યા નહી ?

૨-ચોર—હાં હાં હમ ચોર હયે, અપની કરામતસે પએછાન લીએ. અબ ઇન્કે કદમ ન છોડના, અયેસે ગુરૂ ન મીલેંગે.

૧-ચોર—ગુરૂજી હમારી તકસીર મઆફ કરો હમારે ગુનાહ ખુદાસે બખ્શા દો તાકે હમ સબકે સબ પાક હો જાવે.

ગુરૂજી—બાબા તુમ સબ બડે પાપી હો, તુમારા પાપ સમનદરમે અકલકે સાબુનસે ધોના ચાહીએ, નહી તો તુમારા પાક હોના બહોતહી મુશ્કીલ હયે, અછા મેરે સાત સમનદરપર ચલો.

(જાના ચોરોંકા ગુરૂજીકે સાત).

બાબ પહેલા—પરદા સાતવાં.

મહેલ.

(ગુલનારકા બયેઠી રહેના, આના યેક હબશીકા કહેના ગુલનાર હબશીકો કત્લે માહરૂ ઔર માહેતાબાંકે લીએ.)

મુસ્દદસ.

ગુલનાર—હુકમ મેરા બજા લે આ તુ ગુલામ,
પર યે પોશીદા કરનેકા હયે કામ;
મેરે સૌકન કે બચ્ચેં હયે ગુલફામ,
લે જા જંગલમે ઉન્કો વખ્તે શામ;
કત્લ કર ઉન્કુ ઔર ન દે પાની,
દોનો હયે મેરે દુશ્મને જાની;
ખુન ઉન્કા તુ લાકે મુજકુ દીખા,
તાકે મેરા કલેજા હો ઘંડા;
મુવે બદકારોંકી યેહી હયે સઝા,
કત્લ કર બચપનેમે રહમ ન ખા;
વો મરે તો મંએ પાઊંગી આરામ,
મંએને યે હાર તુજકુ દી ઇન્આમ,

(હાર લેકે કહેના હબશીકા.)

મુસ્દદસ.

હબશી—હયે બરહના યે હાતમે તલવાર,
ખુનકી હયે પીઆસી લયેલો નહાર;
દોનોકો યેક હી લગાકે વાર,
યેક કે દો વો દોકે કરદું ચાર;
અભી જંગલમે લેકે જાતા હું,
કત્લ કર ઉન્કા ખુન લાતા હું.
(આના માહરૂ ઔર માહેતાબાંકા કહેના ગુલનારકા.)

જીલા—મસ્નવી.

જફા ઓ સીતમકી સઝાવાર હું મંએ—તર્જ.
ગુલનાર—પડે રહેતે હો દોનો કયું ગમકે મારે;
કરો જાકે સએરે ગુલીસ્તાં પીઆરે—પડે.
મંએ માદર તુમારી હું કયું રોતે હો તુમ;
જીગર હો મેરે, મેરે આંખોકે તારે—પડે.
બગ્રુઝ દેખે તુમકો નહી ચએન મુજકો;
ઇધર આઓ ગોદીમે બયેઠો હમારે—પડે.
(ગોદમે દોનોકો બીઠાના પીઆર કરકે કહેના હબશીસે.)
અયે હબશી લેજા ઇન્કો હમરાહ તેરે;
કરે સએર ગુલશનમે જાકે હમારે—પડે.
માહરૂ ઔર માહેતાબાં } ઝરીફો ચલે હુકમે માદર સે દોનો;
ખુદા બહેરે ગમસે હી પાર ઉતારે—પડે.

(જાના દોનોકા સાત હબશીકે.)

બાબ પહેલા—પરદા આઠવાં.

રાસ્તા.

(આના હબશી દોનોકુ લેકે અફસોસ કરતા હુવા.)

સોહેની—ગજલ.

તુ નકર અપને લીયે તદબીર અપને હાતસે—તર્જ.

હુબશી—વાહ વાહ કયા ઇન્કલાબે ચર્ખે કજ રફતાર હયે;
શાહઝાદીંકે હુવા કયું દર પએ આઝાર હયે—વાહ.
યેક દીન વોહ થાકે ઇન્કે ચુમતાથા મંએ કદમ;
યેક દીન યે હયેકે ઈન્કા સર મેરી તલવાર હયે—વાહ.
યેક દીન વો થાકે યે કરતે રહે સએરે ચમન;
યેક દીન યે હયે કે રાહી વાદીએ પુરખાર હયે—વાહ.
યેક દીન વો થાકે યે રહેતેથે કયા આરામસે;
યેક દીન યે હયેકે યે સહારાએ પુર આઝાર હયે—વા.
યેક દીન વો થાકે યે હાકમ થે શાહોંકે ઝરીફ;
યેક દીન યે હયેકે યેક હબશીસે હો લાચાર હયે—વા.

શેઅર.

માહેતાબાં—અયે હબશી સીયાહ રૂહ બરાયે ખુદા,
કંહા હમકુ લે જાતા હયે તુ બતા;
હુબશી—ચલો સાત મેરે ઉઠાવો કદમ,
દીખાતા હું દોનોકુ બાગે ઇરમ;
માહરૂ—ન ગભરાઓ બહેના મંએ કુરબાં ગયા,
ચલો દેખેં કીસ્મત દીખાતી હયે કયા;
(જાના દોનોકા હબશીકે સાત.)

બાબ પહેલા—પરદા નવ્વાં.

દરીઆ.

(આના ગુરૂજી ચોરોંકુ સાત લીયે હુવે કહેના ચોરોંસે)

ઝબાની.

ગુરૂજી—અયે બચ્ચોં તુમ અપના અપના લીબાસ ઉતારકે યેક ગઠડી બાંદ વંહા રખ્ખો, બાદ સબકે સબ, યેક બાર ઈસ દરીઆમે તીન તીન ગોતે લગાકે બાહેર આઓ, તબ મંએ અપને ચેલે બના, જન્નતકી સએર દીખાઊંગા. (સબ ચોર કપડે ઉતારકે કહેના).

સબચોર—ગુરૂજી યે માલ ઔર યે કપડે તુમારે પાસ રખ્ખો, હમ દરીયામે ગોતે ખા, પાક હો આતે હંયે.

ગુરૂજી—દુર દુર યે નાપાક કપડે દુર રખ્ખો મંએ હાત ન લગાઊંગા, મેરે પાસભી ન રખ્ખો ઇસ્કી હવા લગેગી તો મંએ નાપાક હો જાઊંગા.

(સબ ચોર માલો કપડે અલગ રખ, આંખ બંદ કરકે દરીઆમે ડુબના, ગુરૂજી દોનો ગઠડીયાં ઉઠાકે નીકલ જાના)

સબચોર—ગુરૂજી તુમ હીસાબ કરો, યેક ગોતા હુવા (ફીર ગોતા મારકે કહેના) ગુરૂજી યે દુસરા હુવા. (ફીર ગોતા મારકે કહેના) ગુરૂજી યે તીસરા હુવા, હમ અબ પાક હુવે યા નહી?

(આંખે ખોલ ઇધર ઉધર દેખકે કહેના)

૧-ચોર--અરે ભાઇઓ ગુરૂજી નઝર નહી આતે! ખુદા ખએર કરે હમારે કપડે ઔર માલભી લે ગયે!

૨-ચોર—ભાઇ હમ સબકે સબ બેશક જન્નતમે દાખેલ હો ગયે, ફીર ગુરૂજી હમકો ક્યું કર નઝર આવે, વોહ તો દરીઆકે કીનારે ખડે હોગે, હમ કંહા ઔર વો કંહા !

મીસરા.

યે નીસ્બત ખાકરા બા આલમે પાક.

૩-ચોર—અયે અહમક તુ સચ્ચા ઉલ્લુ થા, મગર દુમમે કસર હો ગઇ, મારે સરદીકે મંએ કાંપ રહા હું, તુ જન્નતમે સએર કરતા હયે? વોહ ગુરૂજી નહી શયેતાનજી થે, માલતો ખએર મગર કપડેભી ન છોડા, નંગે કર દીયા ચલો સએર જન્નતકી છોડો, ઉસ મક્કાર મુઝીકો તલાશ કરક અપને કપડે તો લે લો, ફીર માલકા બદલા લેના ચાહીએ.

(સબચોર કાંપતે કાંપતે જાના તલાશે ગુરૂજીમે.)

બાબ પહેલા—પરદા દસવાં.

જંગલ.

(આના માહેતાબાં ઔર માહરૂકુ લેકે હબશી વફાદારકા)

મુસ્દદસ.

હબશી—અયે બચ્ચો તુમકો કહેતાહું ઇસદમ પોકારકે,
લડકે હો બાદશાહે ઝવીલ ઇકતેદારકે;
બેગમકે હુકમસે તુમેહ દોનોકુ મારકે,
સરકુ ઝમીપે રખ્ખુંગા તનસે ઉતારકે;
બેગમકુ જાકે ખુન તુમારા દીખાઊંગા,
ખું કે એવઝમે લાલ મંએ ઇન્આમ પાઊંગા.

જીલા--કલ્યાન—લાવની.

માહરૂ ઔર માહેતાબાં) હવસકો હમને જાના હયે બુરાઈકા ખઝાના હયે–તર્જ
હમારી મઔત આઇ હયે, તુ કયું દેરી લગાઇ હયે,–ઠ.

માહેતાબાં—પહેલે મુજકુ મારકે ફીર લે ભાઇકી જાન,
ઇતના ખુદાકે વાસ્તે કર હબશી અહેસાન;
યે મેરા છોટા ભાઈ હયે તુ કયું દેરી લગાઇ હયે–હમારી.

(હબશી તલવાર હાતસે ફેંકકે ગાના)

હુબશી—કત્લ નહી તુમકો યહાં કરૂંગા મંયે ઝીનહાર,
તુમ હો દોનો બે ખતા ચલાઊં ગર તલવાર;
સરાપા બેવફાઇ હયે, તુ કયું દેરી લગાઇ હયે–હમારી.

માહેતાબાં—સહેતે સહેતે રન્જો ગમ તુકડે હુવા હયે જીગર,
જીનેસે બેઝાર હું મરના હયે બહેતર;
દમે મુસ્કીલ કુશાઇ હયે તુ કયું દેરી લગાઇ હયે-હમારી

માહરૂ—માદર અપની મર ગઇ દુસરી માં ખુંખાર,
હમ પર કરતી હયે સીતમ હુકમસે ઉસ્કે માર;
લબોંપર જાન આઈ હયે તુ કયું દેરી લગાઇ હયે–હમારી.

હુબશી—તોબાહ તોબાહ મુજસે અબ હોગા નહી યે કામ,
તુમ હો સાહેબઝાદે પેરે મંએ હું તુમારા ગુલામ;
બહોત ઈસ્મે બુરાઈ હયે, તુ કયું દેરી લગાઈ હયે–હમારી.

માહેતાબાં—ઉઠા લે યે તલવાર તુ રહેમ ન કર જલ્લાદ,
કયેદે મુસીબતસે હમે જલદી કર આઝાદ;
લે મંએને સર ઝુકાઇ હયે,તુકયુંદેરીલગાઈહયે—હમારી

હુબશી—જાઓ ખુદાકે વાસ્તે તુમ દોનો યેક બાર,
ખુન બતાને કે લીએ હરન કરૂંગા શીકાર;
યેહી દીલમે સમાઇ હયે, તુ કયું દેરી લગાઈ હયે—હમારી

માહરૂ—દેગા જઝા તુજકુ ખુદા યંકી ઝરીફે ઝાર,
સાત લીયે હમ શીરકો જાતા હું લાચાર;
બની દુસ્મન ખુદાઇ હયે, તુ કયું દેરી લગાઇ હયે—હમારી

(જાના હબશીકા, બાદ પાની તલબ કરના માહેતાબાં
જાના માહરૂ તલાશે આબમે.)

શેઅર.

માહેતાબાં—પીઆસી હું ભાઈજાં મુંજેહ પાની પીલાઇએ,
જંગલમે હોગા જાકે શીતાબી લે આઇએ;

માહરૂ—ગભરાઓ મત ખુદારા અયે હમશીર જાતા હું,
પાની અભી લે આકે મંએ તુમકો પીલાતા હું.

(જાના પાનીકી તલાશમે માહરૂ, આના યેક અમીરકા
માહેતાબાંપર આશક હો કહેના.)

મુસ્દદસ.

અમીર—અયે નાઝની તુ કઓન હયે ઇસજા કયું આઇ હયે,
કુરબાન તેરે હુસ્નપે સારી ખુદાઇ હયે,
તન્હા યહાંપે બેઠી કયા દીલમે સમાઇ હયે;
અહવાલ કયું પરેશાં તુ અપના બનાઇ હયે;
પુર નુર દસ્ત પરતવે રૂખ્સાર કર દીયા,
અયે ગુલ યે તુને સહારાકો ગુલઝાર કર દીયા;

મુસ્દદસ.

માહેતાબાં—અયે ભાઇ ક્યા કહું મંએ ફૂલકકી સતાઇ હું,
હમરાહ અપને ભાઇકે સહરામે આઇ હું;
ઇસ વાસ્તે મંએ હાલે પરેશાં બનાઇ હું.
નીકૂલીસે ખુન પીકે જીગર અપના ખાઇ હું;
ભાઇ ગયા હયે પાની લે આને કે વાસ્તે.
અબતક ન આયા પાની પીલાને કે વાસ્તે.

શેઅર.

અમીર—પાની કે વાસ્તે ન હો ઇસ તરહ બદ હવાસ,
લે તુજકો મંએ પીલાતા હું પાની હયે મેરે પાસ.
(પાનીમે દારૂ બેહોશી મીલાકે પીલાના, માહેતાબાં બેહોશ હોના, અમીર કે હુકમસે ખીદમતગાર ઉઠા લે જાના)

બાબ પહેલા—પરદા આગીઆરવાં.

જંગલ.

(માહરૂ રાહ ભુલકે ભટકના, જુદાઇએ હમશીરમે ગાના.)

ગઝલ—મુજસા કોઈ જહાંમે બીમારે ગમ ન હોગા—તર્જ.

માહરૂ—જીસ રાહસે મંએ આયા વોહ રાસ્તા કીદર હયે;
હમ શીરકી ખુદાયા મુજકો નહી ખબર હયે-જીસ.
હમશીરસે જુદા હો ફરીયાદ કર રહા હું;
અયે આહો નાલા તુમમે કુચભી નહી અસર હયે-જીસ.

મંએ યહાં ભટક રહા હું બહેના વંહા ખુદાયા;
બસ અયેસી ઝીંદગીસે મર જાના ખુબતર હયે-જીસ.
ફરીયાદ હયે ખુદાસે હરદમ ઝરીફ મેરી;
બેશક વહી સુનેગા બેકસકા દાદ ગર હયે-જીસ.
(આના ચન્દ સીપાહોંકા પકડના માહરૂકો.)

જીલા—બરવા—લાવની.

કાલી ઘટા કોયલ બન છાઇ—તર્જ.

સબસીપાહી—ચલ સાત હમારે મુસાફર ઇસ શહેરમે શૂકે ખુદાકર;
માહરૂ—કયું પકડે મુજકો આકર કંહા લે જાતે હો જફા કર,
સબ—હયે બાત અકલસે બાહેર કયું ગભરાતે હો દીલાવર;

ઝુલ.

સુનો રસ્મ યહાંકી ઝીશાં, મરજાવે હમારા સુલતાં,
જો આવે મુસાફર ઉસ આં;
હમ ઉસકો બના બાદશાહ તખ્તપર બીઠા રહેં સબ હાઝર-ચલ.
(લે જાના માહરૂકો સીપાહોંકા.)

બાબ દુસરા—પરદા પહેલા.

મકાને ગુરૂજી.

(ગુરૂજીકી ઔરત બયેઠે રહેના આના ગુરૂજીકા માલ ચોરોંકા લીએ હુવે)

ગઝલ—જાકે સંજાદા નશીં કયેસ હુવા મેરે બાદ—તર્જ.

ગુરૂજી—સીવાયે મક્રકે અછા જહાંમે કાર નહી;
દગા ફ્રેબકે માનીન્દ રોઝગાર નહી—સીવાયે.
મંએ ભુકા મરતાથા લોગોંસે નેકીયાં કરકે;
દગાસે વોહ મીલી નયામત કે કુચ શુમાર નહી—સીવાયે.
ફ્રેબ દેકે મંએ ચોરોંકા માલ લે આયા;
પર ઉન્કે ખઓફ્સે દીલકો મેરે કરાર નહી—સીવાયે.
તલાંશમે મેરે વોહ ચારો ચોર હંયે અયે ઝરીફ;
વોહ ભોલે ભોલે હંયે મેરેસે હુશીઆર નહી—સીવાયે.

(ઔરત માલ દેખકે ખુશ હોના ઇતનેમે દરવાઝેપર ચોર આકે આવાઝ દેના)

ઝબાની.

ચોર—ગુરૂજી ગુરૂજી હોત !

ગુરૂજી—હાયે હાયે અબ કયા તદબીર કરૂં ! વહી ચોર હંયે મુજેહ જીતા ન છોડેગે, અબ કોઈ ફ્રેબ તાઝા કરના ચાહીએ નહીતો મુફ્તમે માલ જાયેગા. બ્યાઝમે જાન લેગે, અયે બીબી સુન વહી ચોર આયે હંયે મંએ અંદર બોલાતા હું, બાદ તુજસે કહુંગા, કે મેરે દોસ્ત આયે હંયે જલ્દ પુરી કચુરી તૈયાર કર. તુ કહેના અબ મેરેસે ન હોગા મેરે સરમે દર્દ હોતા હયે, મંએ સમજાઊંગા તુ ખફ્રા હોના મંએ ઇસ લાઠીસે તુજેહ મારૂંગા, તુ ફ્રેબસે મર જાના, બાદ મંએ યેહી લાઠી કે દુસરે તરફ્સે મારૂંગા તુ ઉઠકે બયેઠના ઔર કહેના પકાતી હું પકાતી હું, ફીર મંએ સમજ લુંગા.

ચોર—ગુરૂજી ગુરૂજી જરા દરવાઝા ખોલો, હમ તુમારે દરશનકો આયે હંયે.

(ગુરૂજી દરવાજા ખોલકે કહેના)

ગુરૂજી—આઓ બચ્ચો બયેઠો બયેઠો.

૧-ચોર—બયેઠો બયેઠો પીછે, પહેલે અપના માલ ઔર લીબાસ કંહા હયે લાઓ, ખુબ હમકો પાક કીયે.

ગુરૂજી—હાં હાં બચ્ચો ન ગભરાઓ, ન ગભરાઓ, યેહ તુમારા માલ કપડે મોજુદ હયે, મંએ કયા કરૂંગા લે જાઓ, મગર થોડાસા ભોજન કરકે જાઓ (ઔરતકુ) અરી ઓ સુનતી હયે ? યે મેરે દોસ્ત જાની આયે હંયે, જલ્દ ઈન્કે વાસ્તે પુરી તૈયાર કર ?

ઔરત—અબ તુમ પકાઓ મંએ ન પકાઊંગી ?

ગુરૂજી—નાહક કયું તકરાર કરતી હયે, જલ્દ પકા ?

ઔરત—મંએ ન પકાઊંગી, ન પકાઊંગી, તુમ ચાહેસો કરો ?

ગુરૂજી—તુ ન પકાએગી, ન પકાએગી, તો યે લે (મારના લાઠીસે ઔરતકુ, ઔરતકા મરજાના ચોરોંકા ગભરાના.)

ગુરૂજી—અયે મુરદાર બસ યેહી તેરી સઝા હયે ?

૧-ચોર—ગુરૂજી તુમકો કયા હો ગયા જો અપની ઔરતકુ માર દાલા, સીપાહીકો ખબર હોગી, હમ સબ ગીરફતાર હોગે, યે કયા ગઝબ કીયા !

ગુરૂજી—અયે બચ્ચો કયું ગભરાતે હો મંએ અભી ઝીન્દા કરતા હું દેખો તો (લાઠીકો બતાકે કહેના) અયે બચ્ચો પહેલે મંએ ઇસ તરફસે મારાથા તો યે મર ગઇ અબ ઈસ તરફસે મારતા હું દેખો ઉઠ બયેઠેગી. (લાઠી તીન બાર ઉસ્કા અતરાફ ફીરાકે મારના ઔરત ઝીન્દા હોકે કહેના.)

ઔરત—પકાતી હું પકાતી હું ન મારો ન મારો.

ગુરૂજી--હું અબ સીધી હુઇ, બચ્ચો દેખો ઔરત મુહઝોરકી એહી સઝા હયે.

(ચોર આપસમે મુફ્તગુ કરના.)

૧-ચોર—ભાઇ યે લાઠી લાખોં રૂપાએકી હંયે. કોઇ તદબીરસે લેના ચાહીએ!

૨-ચોર—સુનો ભાઈ અપના માલ ઔર લીબાસ ગુરૂજીસે ન માંગો, વોહ લાઠી કીસી ન કીસી ફ્રેબસે લેના.

૧-ચોર—ગુરૂજી હમારીભી ઔરતેં બહોત મુહઝોર હમકો બોત સતાતી હંયે, અગર યે કરામત ભરી લાઠી ઈનાયત કરો તો તુમારા બડા અહેસાન હોગા, ઉસ્કે એવઝમે હમ યે માલો અસ્બાબ આપકો બખ્શ દેતે હંયે,

ગુરૂજી--અયે બચ્ચો કયા તુમ મુજેહ દીવાના સમજે હો, જો યે કરામતકી લાઠી માંગતે હો, યે તુમારા માલો અસ્બાબ હાઝર હયે લો ઔર ચલે જાઓ?

૧-ચોર--ગુરૂજી હમ તુમારે બચ્ચેં હંયે, ખયેર ચાર દીનકે વાસ્તે હમકો દો, તો હમ અપની અપની ઔરતોંકુ સીધી બનાકે વાપસ લા દેતે હંયે જબતક હમારા માલો અસબાબ તુમારે પાસ રહેને દો.

ગુરૂજી--ખયેર બાબા લે જાઓ, મગર બહોત સંભાલો, અયેસા ન હોકે કોઈ ચુરા લે જાયે, ફીર અયેસી લાઠી કરામતકી બનાને કયે બરસ ચાહીએ લો ફીર જલ્દ લા દો?

(લાઠી લે જાના ચોરોંકા.)

બાબ દુસરા—પરદા દુસરા.

રાસ્તા.

(આના ચોરોંકા લાઠી તકસીમ કરના આપસમે)

૧–ચોર્—ભાઈ પહેલે મંએ લે જાતા હું મેરી ઔરત બડી નાફરમાન મુહઝોર હયે, ઉસ્કો સીધી કરકે તુમકુ દુંગા, ક્યા ઉમદા લાઠી કરામતવાલી મીલી હયે, અછા મંએ જાતા હું તુમ સબ કલ મુજસે મીલના. (જાના ચોરોંકા)

બાબ દુસરા—પરદા તીસરા.

મકાન.

(માહેતાબાં હોશમે આ ગભરાકે ગાના)

ઝીંઝોટી.

ફના જેહાં ફના, મકી મકાં ફના—તર્જ.

માહેતાબાં—યે ક્યા હયે માજરા હયેરતમે હું ખુદા,
જંગલમે કોન આ લાયા મુજેહ ઉઠા;
મંએ આઈ હું કંહા યે કીસ્કા હયે મકાં,
કંહા પેરા ભાઇજાં ઉસ્કા નહી નશાં–યે ક્યા.
યે ખ્વાબ યા ખીયાલ મંએ દેખતી હું હાલ,
સર પરસે ઝુલ જલાલ મેરે બલાકુ તાલ;
મીસ્લે ઝરીફ્રેઝાર હું મંએ જીગર ફેગાર,
અસ્મતકા મેરે બાર તુજપર હયે કીરદીગાર–યે ક્યા.

(આના અમીરકા બંયાન કરના ઈશ્ક અપના)

મુસ્દ્દસ.

અમીર—યે ઘર મેરાથા લેકીન આજસે અયે જાન તેરા હયે,
યે બન્દાભી તો હરદમ તાબએ ફરમાન તેરા હયે;
યે દીલ તેરા હયે મંએ તેરા હું સબ સામાન તેરા હયે,
યે સબ કયા શએ હયે મેરા દીન ઔર ઈમાન તેરા હયે;
મસીહાયે ઝમા તુ હયે તો મંએ બીમાર તેરા હું,
ગુલે ખુબી જો તુ હયે અંદલીબે ઝાર તેરા હું;

માહેતાબાં–ન મંએ ગુલ હું ન તુ બુલબુલ ન મંએ ઈસી ન તુ બીમાર,
તવંગર તુ હયે ઔર મુફલીસ હું મંએ મજબુર તુ મુખ્તાર;
મંયે હું દુખ્તર તુમારી તુમ હો મેરે બાપ બુઝરૂગવાર,
ખુદાકે વાસ્તે બેજા ન કરના મુજસે કુચ તકરાર,
જુદા જીસ વખ્ત મુજસે આહ મેરા હો ગયા ભાઈ,
રહી અફસોસ ઝીન્દા મઓત કયું લેને નહી આઈ?

અમીર—કહેને કો માન છોડદે તકરાર જાને મન,
કરતી હયે મુજસે કીસ લીયે ઇન્કાર જાને મન;
મુજસા જવાન તેરા હુવા યાર જાને મન,
આકે ગલે લીપટજા તુ યેક બાર જાને મન;
દે બોસે મુજકુ શઓકસે ઈસ્મે ભલાઇ હયે,
વરના સમજલે આજ તેરી મઓત આઇ હયે.

(લીપટને જાના અમીરકા ઇન્કાર કરના માહેતાબાં)

માહેતાબાં—ચલ રૂબરૂસે દુર હો મુરદાર અયે પલીદ,
દુખ્તરકા અપની જાકે તુ હો યાર અયે પલીદ;
દીખલાતા કયું હયે ખીંચેકે તલવાર અયે પલીદ,
ડરતી નહી હું મરનેસે ઝીન્હાર અયે પલીદ;

મરના કબુલ હયે ન કરૂંગી મંએ કામ બદ,
નેકોંકા ઝીન્દગીમે નહી હોતા નામ બદ.
(તલવારસે મારને જાના અમીરકા, શૈર કરના માહે-
તાબાંકા, આના કુટનીકા.)

શેઅર.

કુટની—કીસ વાસ્તે હો મારતે લૌડીંકો અયે હુઝુર,
શાયદ કે કોઈ ઇસ્સે હુવા હયે બડા કુસુર;
(અલગ હોકે કહેના.)

મુર દસ.

કુટની—હુસ્નો ખુબીમે તો યે રખ્ખી નહી અપની મીસાલ,
ચહેરા હયે ખુરશીદસા ઔર દોનો અબરૂ હયે હીલાલ;
બેચતા હયે તો ઇસે લે લુંગી મંએ કુચ દેકે માલ,
યે કમાકે થોડે દીનમે મુજકો કર દેગી નેહાલ;
મંએ તો હું દલ્લાલ કુટની હયે યે મેરા રોઝગાર,
યે અમીરોંકી પસંદ આયેગી બેશક ગુલોઝાર.
(રૂબરૂ આકે કહેના.)

અબીયાત.

કુટની—સુનો સાહેબ ઇસ વખ્ત હયે યે સલાહ,
યે લૌંડી નહી માનતી હો કહા;
અગર બેચના ઇસ્કો દરકાર હયે,
તો યે બન્દી લેનેકો તૈયાર હયે;
કહો ઈસ્કો લેકે દીયા કીતના ઝર,
મંએ ઉતનાહી દેતી હું લો નામવર;

શેઅર.

અમીર—જો લેતી હયે ઇસ્કુ તો અયે પીરઝાલ,
રૂપૈએ અભી પાંચસો દે નીકાલ
(કુટની રૂપૈએ દેકે લે જાના માહેતાબાંકુ.)

બાબ દુસરા—પરદા ચૌથા

મકાન.

(પહેલા ચોર હાતમે લાઠી લીયે હુવે આના, અપની ઓરત ચંબેલીકુ ઘરમે ન દેખ ખફા હો કહેના.)

ઝબાની.

ચોર—દેખો યારો ઘરકા દર ખુલા હુવા હયે, ચંબેલી કંહી પડોશમે જા બયેઠી હોગી, યે આદત ઇસ્કી બદ હયે, અબ માર મારકે છોડાના ચાહીએ, કયું કે ઇસ લાઠીકી કરામત આઝમાના ચાહીએ, અયે ચંબેલી ! ઓ ચંબેલી ! ઓ ચંબેલી ! કીધર કઇ ! જવાબભી નહીં દેતી !

ચંબેલી—અજી કયા હુવા પડોસમે બયેઠી હું, કયું પુકાર પુકારકે જાન દેતે હો ! આતી હું !

ચોર—સુને સાહેબો ક્યા જવાબ મીલા, અરી શયેતાનકી ખાલા ખુદા કરે મુંહ તેરા કાલા ! જલ્દ આ ?

ચંબેલી—કયા કહેના હયે કહો મુવે યે આઇ યે આઇ !

ચોર—તુ કંહા ગઇથી મંએ ભુકા પીઆસા ઘરમે આયા, અયે ના ફરમાન લે, પડોસમે બયેઠનેકા મઝાહ ચકાતા હું ? (લાઠીસે મારના ઔરતકા મરજાના.)

ચોર—હાં મુજેહ જવાબ દેતી હયે? લે ઉસ્કી સઝા પાઇ, વાહવાહ ક્યા કરામત ભરી લાડી હયે, કે દો તીનહી મારમે ગઇ, બસ અબ જલ્દ ઝીન્દા કરના ચાહીએ, નહી ઘર મેરા બરબાદ હો જાયેગા, ઇસ તરફ્સે મારાથા તો મરગઇ, અબ ઇસ તરફ્સે મારૂં તો ઝીન્દા હોગી. (લાઠીકો તીન બાર ફીરાકે આહીસ્તાસે માર કહેના) ચલ ઇસ લાઠીકી કરામતસે જીતી હો જા, અરે! ઉ-ઠતી નહી! ક્યા હો ગયા! સચ્ચી તો નહી મરગઇ! (લાઠી ફી-રાકે કહેના) મંએ ભુલા ઇસ તરફ્સે મારના થા, (લાઠી ફીરાકે મારના ચંબેલીકા ન ઉઠના) અરે ઔરત મેરી કયું નહી ઉઠતી! શાયેદ મેરી ભુલ હયે, ઇધરસે મારા યા ઉધરસે બહેતર હયે કે દોનો તરફ્સે મારતા હું. (દોનો તરફ્સે મારના ઔરતકા ન ઉઠના રોતા હુવા કહેના) હાયે હાયે ગુરૂજી તેરા ખાના ખરાબ હો. તેરી લાઠીકો આગ લગે મેરી ચંબેલી મરગઇ, મેરા તો ઘર બરબાદ હો ગયા મગર તીન દોસ્તદાર હયે ઉન્કી ભી ઔરતકું મરવા ડાલું તો વોહ ભી મેરે બરાબર બાપુકે ભાઇ દુરવીશ હો જાવેં.

બાબ દુસરા—પરદા પાંચવા.

રાસ્તા.

(આના તીન ચોરોંકા આપસમે ગુફ્તગુ કરના.)

ઝબાની.

૨-ચોર—દેખો યારો વો જો કરામતકી લાઠી લે ગયા, અભી તક નહી લાયા, ખુદા જાને હમકો દેતા હયે યા નહી!

૩-ચોર--બીરાદર સચ હયે ઉસ્કા ક્યા ભરોસા, મગર ઇન્કાર કર ગયા હમ ક્યા કરેંગે ?

૪-ચોર—ભાઇ યહાં ખડે ક્યા તદબીર કરતે હો ! ચલો સબ ઉસ્કે ઘરપર જાયે લાઠી લે આયે ?

(આના પહેલા ચોરકા)

૧-ચોર—અસ્સલામો અલેક.

સબ—વો અલેકસસલામ,

૧-ચોર—વાહ વાહ ભાઇ ક્યા ઉમદા લાઠી હાત લગી ક્યા ક્યા કરામત બયાન કરૂં, મેરી ઔરત અયેસી સીધી હો ગઈ તા બક્યામત અબ મુજસે તેડી ન હોગી, લો ભાઇ અભી તુમ લે જાઓ કલ તુમ, પરસુ તુમ.

(દુસરા ચોર લાઠી લેના, પહેલા અલગ હોકે કહેના)

૧-ચોર—ઇસ્કા ઔરત કી મઓત આઈ હગે દેખો અભી શોર પુકાર કરતા આયેગા, જબ મેરી ચંબેલી મરગઈ, મંએ અકેલા હો ગયા, યે અપની ઔરતોંસે મઝાર કરે ! એ ક્યા બાત હયે ! સબ બરાબર હોના ચાહીએ !

(જાના ચોરોંકા)

બાબ દુસરા—પરદા છઠ્ઠા.

મકાન.

(દુસરા ચોરકા આના લાઠી લીએ હુવે)

૨-ચોર— અરી ગેંદા ખાના પકાઈ યા નહી ?

ગેંદા—મુવે કુચ લા દીયાથા? ક્યા પકાઉં? (ઔરતકા જુતે મારના)

૨-ચોર—હાં હાં દેખ તુ હમેશાં મુજેહ જુતીયાં મારતી હયે, સો સુનારકી એક લુહારકી, યે લે! (દો તીન લાકીયાં મારના ગેંદા મરજાના) કયું યે બદ ઝાત યે દેખી મરદોકાં હાત અપની કી-યેકી સઝા પાઇ, બયેઠી બીઠાઇ જાન ગુમાઇ. ઔરતસો ઔરત, મર્દસો મર્દ, અબ ઇસકો જીતી કરના, ખુદા જાને દેર હોગીતો મર ન જાવે! (લાઠીકો ફીરાકે કહેના) અરે ઉઠ ક્યા હુવા, જલદી ઉઠ, યે કયું નહી ઉઠતી! મંએ ભુલા તો નહી! ઉધરસે મારાથા તો મરગઇ, અબ ઇધરસે મારા ઉઠતી ક્યું નહી! ક્યા મંએ ભુ-લાતો નહી, ઇધરસે મારના થા!

(લાઠી ફીરાકે મારના, આખેર મુડદા સમજકે રોના)

હાયે હાયે! મેરા ઘર ઉજડા! ગુરૂજીકા ક્યા બીગડા! માલુમ હોતા હયે કે મેરે દોસ્ત કી ઔરતભી મરગઈ, ઉસ્ને મુજેહ ખ-બરદાર ન કીયાં, મંએગી ખામુશ હો જાંઉ તાકે ઉન દોનોકે ઔરતે ઝીન્દા હંયે વોહભી મરજાવેં હમ ચારોં બરાબર હો જાંગે ફીર ગુરૂજીકી જાન લેના ચાહીએ. (જાના ચોરકા)

બાબ દુસરા—પરદા સાતવાં

રાસ્તા.

(આના તીન ચોરોંકા કહેના એક દુસરેસે)

૧-ચોર—અયે યારો અપના ભાઇ ન આયા, ઔર કરામતકી લા-ઠીભી ન લાયા! (આના દુસરા ચોરકા)

૨-ચોર—બીરાદરો યે બન્દા હાજર હુવા, સુનો ભાઇ ઇસ લાઠીકી ખુબી કયા બયાન કરૂં મેરી ઔરત અયેસી સુધર ગઇ કે કયામત તક ન બીગડેગી (પહેલા અલગ હોકે કહેના)

૧-ચોર—અભી જીતી હોતો બીગડતી, વોહતોઝહાનમ રસીદ હુવી.

(લાઠી લેજાના તીસરા ચોર, જાના સબકા)

બાબ દુસરા—પરદા આઠવાં

કુટનીકા ઘર.

(મુજરેમે બયેઠના માહેતાબાં, આના માહેમુનીર વઝીરઝાદા ઔર ચન્દ આદમીકા.)

ભયેરવી—ગજલ.

દીખલાયે દાગે દીલને ગુલીસ્તાં નયે નયે—તર્જ

માહેતાબાં—ખુદાકે વાસ્તે અયે લોગો નેક કામ કરો;
બદીસે દુર હો દુનીઆમે નેક નામ કરો—ખુદાકે.
હલાલ ઝહેરસા હયે ઔર હરામ મીઠા હયે;
મઝાહ હયે ઝહેરમે ભુલેસે મત હરામ કરો—ખુદાકે.
ઝનાકા હશ્રમે અહવાલ પુછેગા જો ખુદા;
વોહ મુહ નહી હયે કે જીસમુહસેતુમકલામકરો—ખુદાકે.
મકામે કુટની કે આયે નમાઝ પડનેકો;
દુગાના મસ્જીદે જામ્યામે જા તમામ કરો—ખુદાકે.
ન ભુલો હકકો ઝરીયે હરામ કારીમે;
દરૂદે પાકકો વીર્દે ઝબાં મુદામ કરો—ખુદાકે.

(હયેરાન હોકે ઉઠ જાના સબકા કહેના માહેમુનીરકા.)

અબીયાત.

માહેમુનીર—કોઈ પારસા હયે યે ફસ્બન નહીં;
નસીહત યે ક્યેસી સુનાઇ હમી;
અભી કરતા હું ઇસ્કા મંએ ઈમ્તેહાં;
યે હયે કઓન આઇ કંહાસે યહાં.

જીલા—ઝીંઝોટી.

જીયા તુજપે વારા મંએને જીયા તુજપે વારા—તર્જ.

માહેમુનીર—મરતા હું અયે જાની તુજપર, મરતા હું અયે જાની;
મેરે યુસુફ્સાની તુજપર, મરતા હું અયે જાની—
તેગે ઈશ્કસે તેરે કાતીલ બીસ્મીલ સા મંએ તડપતા હું;
હોકે મંએ કુરબાની તુજપર મરતા હું અયે જાની—
ઝરીફ ઇસ્કા વસ્લ ન હોગા જીસે ગુઝર જાઉંગા મંએ;
અયે રૂએ નુરાની તુજપર મરતા હું અયે જાની—

ઝીંઝોટી—ઠુમરી.

પરદેસન જોગની લે ગઈ—તર્જ.

માહેતાબાં—સુનો સાહેબ બાત હમારી તુમ ચાહો ન મેરી ખ્વારી;
મંએ બદીલ હું લૌંડી તુમારીજી-કુરબાન હયે તુમપર જાન.
મંએભી તુમપર મરતી હું ખાલેકસે મગર દરતી હું;
નહીં હરામ મંએ કરતી હું જી-સુનો સાહેબ બાત હમારી;
તુમ ચાહો ન મેરી ખ્વારી, મંએ બદીલ હું લૌંડી તુમારીજી;
કુરબાન હયે તુમ પર જાન.
તુમ કરલો મુજસે શાદી હો ગમકી મેરે બરબાદી;

કુટનીસે મીલે આઝાદીજી—સુનો સાહેબ બાત હમારી;
તુમ ચાહો ન મેરી ખ્વારી, મંએ બદીલ હું લૌંડી તુમારીજી;
કુરબાન હયે તુમ પર જાન.
દોઝખમે ન મુજકુ ડાલો કીમત મેરી દે ડાલો;
કુટનીકે ઘરસે નીકાલોજી—સુનો સાહેબ બાત હમારી;
તુમ ચાંહો ન મેરી ખ્વારી, મંએ બદીલ હું લૌંડી તુમારીજી;
કુરબાન હયે તુમ પર જાન.

(આના કુટનીકા માહેમુનીર કહેના કુટનીસે.)

મુસ્દદસ.

માહેમુનીર—અયે મામા ઇસ પરીકા મંએ દીવાના બન ગયા,
યે શમ્આ બન ગઇ હયે મંએ પરવાના બન ગયા;
પરતોસે ઇસકે ઘર યે પરીખાના બન ગયા,
યે સાકી બન ગઇ હયે મંએ પયેમાના બન ગયા;
કીમત મંએ તુજકો દેકે ઈસે ઘર લે જાઊંગા,
કરબીસે શાદી કરકે મંએ બીબી બનાઊંગા.

શેઅર.

કુટની—રાઝી હું મંએ શીતાબીસે લે જાઇએ હુઝુર,
કીમતકે લેને ઘરપે મંએ કલ આઊંગી ઝરૂર.

(માહેમુનીર માહેતાબાંકુ લે જાના)

બાબ દુસરા—પરદા નવ્વાં.

રાસ્તા.

(આના તીન ચોરોંકા આપસમે બાતેં કરના)

ઝબાની.

૧-ચોર—અયે યારો અભીતક વો કરામતકી લાડી નહી લાયા. ખુદા ખયેર કરે! (આના ચોથે ચોરકા રોતે રોતે, ઉસે દેખકે સબ રોના)

મીસરા.

૧-ચોર—અયે ભાઇ મેરી બીબી ચંબેલીબી મર ગઈ,
૨-ચોર—હયે હયે અયે યારો ગેંદાબી મેરી ગુઝર ગઈ,
૩-ચોર—દુનીઆસે હાયે મેરીભી સૌસન સફર ગઇ,
૪-ચોર—મેરી ગુલાબ ઘર મેરા વીરાના કર ગઇ,
૧-ચોર—ભાઇ અચ્છા હુવા હમ ચારોં બરાબર હો ગયે, ધોબીકે કુત્તે ઘરકે ન ઘાટકે, મગર વો ગુરૂજીને માલકા માલ લીયા, ઔર ઔરતોંકુ હમારી માર ડાલા, અબ ચલો ઇસકો જીતા ન છોડના.

(જાના સબકા)

—

બાબ દુસરા—પરદા દસવાં.

મહેલ.

(માહેમુનીર માહેતાબાં બાહમ દીખાઇ દેના)

કલ્યાન—ગજલ.

જાકે ગુલઝારને સૈયાદ ફીરાયા ઉલટા—તર્જ.

માહેમુનીર—ક્યા તેરા હુસ્ન ખુદાદાદ હયે અલ્લાહ અલ્લાહ;
સદકે એ તુજ પરસે પરીઝાદ હયે અલ્લાહ અલ્લાહ—ક્યા.

રૂખ હયે ગુલ ગુન્ચા દહન નરગીસે શહેલા આંખે;
કદ તેરા ગએરતે શમ્શાદ હયે અલ્લાહ અલ્લાહ—ક્યા.
તુ હયે લયેલા તો તેરા આશકે શયેદા મજનું;
શીરીં બન્દા તેરા ફરહાદ હયે અલ્લાહ અલ્લાહ—ક્યા.
બાગમે દેખકે યે ઝુલ્ફે પરેશાંકો ઝરીફ;
બુલબુલે દીલ કહા સૈયાદ હયે અલ્લાહ અલ્લાહ—ક્યા.

(આના માહેમુનીરકા બાપ ખફા હોના માહેમુનીરપર.)

રૂબાઈ.

વઝીર—અયે કમીના યે ક્યા કીયા તુ કામ,
બાપદાદાકો કયું કીયા બદનામ;
બેસવાસે કીયા હયે તુ શાદી,
હોકે અશરાફ કયું બના હયે ગુલામ.

શેઅર.

માહેમુનીર—પદર યે માહકો દેતે હો બેસવાસે મીસાલ,
નેહાં યે અબ્રકે પરદેમે હો ગયાથા હીલાલ.
વઝીર—બેસ્વાકો લાકે ઘરમે લેતા હયે ઈઝઝત મેરી,
રૂબરૂસે દુર હો દીખલા ન અબ સુરત તેરી;
માહેમુનીર—બેસ્વાકો સાત લેકે બયેર અબ જાઈંગા મંએ,
અયે પદર લો બંદગી ઘરકો નફીર આઈંગા મંએ.

(જાના માહેમુનીર માહેતાબાંકુ લેકે.)

બાબ દુસરા—પરદા અગીઆરવાં.

મકાન.

(આના ચોરોંકા તદબીર કરના ગુરૂજીકુ બાંદકે લે જાનેકી)

ઝબાની.

૧–ચોર–અયે યારો યે વખ્તે શબ હયે ગુરૂજી ઘરમે બે ખબર સોતા હયે. ઇસ્કો બીછોને સમેત ઉઠા જંગલમે લે જાના, યેહી કરામતકી લાઠીસે મારતે મારતે મારહી ડાલના, ચલો અબ દેર કરના ખુબ નહી ?

(ચોર ગુરૂજીકો ચાર પાઈ સમેત રસીસે બાંદ ઉઠાકે લે જાના.)

બાબ દુસરા—પરદા બારવાં.

મકાન.

(આના માહેમુનીર ઔર માહેતાબાંકા ગાના માહેતાબાંકા)

પરજ કાલીંગડા–ઠુમરી.

આઇ હું સભામે છાંડકે ઘર—તર્જ

માહેતાબાં—ક્યા કામ યે સાહેબ તુમને કીયા;
મેરે લીયે ક્યું ઘર છોડ દીયા—ક્યા.
મુજસી હઝારોં તુમકો મીલેગે;
ક્યું વાલીદસે હુવે હો જુદા—ક્યા.
પાસ રહો માબાપકે જાકર;
નીકાલ દો મુજેહ બહેરે ખુદા—ક્યા

ઝરીફ હયે અલ્લાહ નીગાહબાં;
ભટકુંગી સહરા સહરા—ક્યા.

કાફી—હોરી.

નઝર બદ જો મેરેપે તેરી રહેગી—તર્જ.

માહેમુનીર—યે ક્યા કહેતી હો અયે પીઆરી ઝંબાસે;
જીગર તુકડે હોતા હયે તેરે બંયાસે—અયે.
તુજે એસ્વા કહતે હયે મેરે વાલેદ;
વોહ વાકેફ નહી હયે તેરે ઈમ્તેહાંસે—અયે.
કે વોહ પારસા હયે તુ અયે પાક દામન;
ઝંબા વસ્ફકો તેરી લાઊં કંહાસે—અયે.
ખુદાકે લીયે હો ન રન્જીદા ખાતેર;
ઝરીફ આસા કુરબાન હું તુજપે જાંસે—અયે.

(કાસીદકા આના નામા દેના શાહે યમનકા માહેમુનીરકા પડના.)

નામા.

માહેમુનીર—અયે સઝાવારે રૂતબએ વીઝારત, વો ખએર ખ્વાહે રીયાસત, વઝીર બા તદબીર, રૌશન ઝમીર, બા તૌકીર, માહેમુનીર સલામત, અઝ જાનીબે ખુરશીદે ફલકે અદાલત, વા હીલાલે ઔાજે રીયાસંત, બાજ ખ્વાહ બાદશાહે ઝમન, સુલતાને યમન, પસ અઝ દોઆ વો તરક્કીએ અક્લો ઝુકાકે, માલુમ બાદ, કે હમારે વીઝરાને તેરા ઇમ્તેહાન લીયાથા, ઉસ વખ્ત કોઈ જાએ વીઝારત ખાલી નહી થી અબ યેક વઝીરકી જા ખાલી હયે ઈસ ફરમાનકે દેખતેંહી ફૌરન દાખેલે દરબારે શાહ હોકે અપની કુરસીએ વીઝારતપર, જલ્વા અફરૌઝ હોંકે સુર્ખ રૂઇ હાસીલ કીજીએ, ફકત.

મુસ્દદસ.

માહેમુનીર—વાજીબ હયે બીબી મુજકુકે શુકરે ખુદા કરૂં,
રઝ્ઝાક હયે વોહ કયું ન દીલો જાં ફીદા કરૂં;
દીલ ચાહતા હયે તુમકો ન યેકદમ જુદા કરૂં,
ફરમાને શાહસે હું મંએ નાચાર કયા કરૂં;
તુમ શૌકસે યહાં રહો બીબી મંએ જાતા હું,
મંએ અપને પાસ જલદીસે તુમકો બોલાતા હું.
(જાના માહેમુનીરકા.)

બાબ દુસરા—પરદા તેરવાં.

જંગલ.

(ચોર ગુરૂજીકો બાંદે હુવે લે આના, ચાર પાઈ જમીનપર રખકે કહેના,)

અબીયાત.

૧–ચોર—મંએ તો બસ થક ગયા હું ભાઇ અબ,
રખ્ખો જંગલમે ચાર પાઇ અબ;
ચલો ઈસ જાયેપર હયે યેક તાલા,
ખાકે રોટી વંહાસે આવે શીતાબ;
યે ગુરૂજીકો છોડો ઈસ જા પર,
ચલો સબ આવે રોટીયાં ખાકર.
(જાના ચોરોંકા હુશીઆર હોના ગુરૂજીકા, આપકો બંદા હુવા દેખ ગભરાના, દુરસે યેક શખ્સકો આતે હુવે દેખકે કહેના.)

ઝબાની.

ગુરૂજી--મંએ શાદી નહી કરતા, મંએ શાદી નહી કરતા, તુમ ચાહેસો કરો, મંએ ગરીબ ગોસાંઇ બાદશાહકી બેટીસે કયા નીસબત, મંએ શાદી ન કરૂંગા, ન કરૂંગા, ન કરૂંગા,

(મુસાફર નઝદીક આકે કહેના.)

મુસાફર--અબે તુ કઓન હયે ઔર કયું ચીલ્લાતા હયે? તુજેહ કીસને બાંદકે યહાં લાયા?

ગુરૂજી--અયે સાહેબ મંએ કયા કહું, યહાં ચાર સીપાહી મુજેહ બાંદકે લે આયે હંયે ઔર કહેતે હંયે, કે ચલ હમારે બાદશાહકી લડકીસે તેરી શાદી કરેગે, મંએ શાદી ન કરૂંગા મેરે ઘરમે ઔરત બચ્ચેં હંયે, વો સીપાહી માનતેહી નહી મુજેહ બાંદકે લે જાતે હંયે, મંએ કયા કરૂં લાચાર હું.

મુસાફર—કયા બેવકુફ હયે, બાદશાહકી બેટીસે શાદી હોતી હયે! તુ નહી કબુલ કરતા તો હમકો કબુલ હયે! અછા સુન મંએ તુજેહ ખોલ દેતા હું મગર તુ મુજેહ અયેસાહી બાંદકે ચલે જા, મંએ સમજ લઊંગા.

ગુરૂજી—હાં હાં સાહેબ તુમારે વાસ્તે બહોત બહેતર હયે, કયું કે તુમ નઓ જવાન ઔર મુસલમાન, સાહેબે ઇમાન હો, જલ્દ મુજેહ ખોલ દો, મએ તુમકો બાંદ દેતા હું, નહીતો સીપાહી તુમકો કુબુલ ન કરેગે.

(મુસાફર ગુરૂજીકો ખોલકે ચાર પાઈપર લેટના, ગુરૂજી ઉસકો માહકુમ બાંદકે ચલે જાના મુસાફરકા કહેના)

મુસાફર—મંએ અબ શાદી કરતા હું, મુજેહ ખોલદો, મંએ શાદી

કરતા હું, મંએ શાદી કરતા હું, મંએ શાદી કરતા હું, (ચોરોંકા આના યે અહવાલ દેખ હયેરાન હો પુછના મુસાફરસે)

૧-ચોર—અયે અહમક તુ કઓન હયે, ઔર યે ઝબાનસે કયા બકતા હયે? કીસકી સાત શાદી કરતા હયે બયાન કર? નહીતો મારે લાઠીયોંકે તેરા મગઝ પરેશાન કરદુંગા?

મુસાફર—અયે સીપાહો તુમ કીસકો બાંદકે શાદીકે વાસ્તે લે જાતે થે? વોહ ગુરૂજી થા મંએ મુસલમાન હું, ઔર નઓ જવાન હું બાદશાહકી બેટીસે મેરી શાદી કરો, મંએ તુમકો વઝીર બનાઉંગા.

૧-ચોર—અયે નાદાન અહમક વોહ ચોર થા, હમ ઉસકો ગીરફ્તાર કરકે કયેદખાનેમે લે જાતેથે, કહાંકી શાદી નામુરાદી, વોહ મક્કાર તુજેહ બાંદકે આપ ચલ નીકલા, દુર હો મરદુદ રૂબરૂસે ચલે જા?

(જાના મુસાફરકા કહેના દુસરે ચોરકા)

૨-ચોર—અયે યારો અબ ચલો ઉસ મુઝીકો ઝીન્દા ન છોડના.

(જાના સબકા)

બાબ તીસરા—પરદા પહેલા.

દરબાર.

(માહરૂ તખ્તપર જલ્વગર હોના આના ચન્દ સીપાહોંકા, તલાશે માહતાબાંમે જાકે)

લાવની.

તેરે કહેકે મોજુબ હમને પાયે હયે તે ઇન્સાન—તર્જ.

સીપાહી—શાહ તુમારે હુકમસે જાકે જંગલમે યેક બાર;
હુંડકે આયે હમ લાચાર—
ન પાયે હમશીરાકો આપકે હમ ન કંહી ઝીન્હાર;
છાન મારે જંગલ કોહસાર—
હાલ પરેશાં સર ગર્દા હો કરતે હયે ઈઝહાર;
સુનો અયે આલમકે સરદાર—
જો કે હો મન્ઝુરે ખાતર ફરમા વો નહી ઇન્કાર;
હુકમ કે હમ હયે તાબેદાર—

અબીયાત.

માહરૂ—મંએ બાદશાહ બના હું મગર હયે યે રન્જો ગમ,
હમ શીરકી જુદાઇકા કબતક સહું સીતમ;
બે ચએન હું મંએ દીલકો નહી હયે મેરે કરાર,
હમ શીરકો મીલાદે મેરી મુજસે કીરદીગાર;
જંગલમે વો ભટકતી હયે દીલ મેરા ચાક હયે,
બસ અયેસી બાદશાહીકુ કરનેપે ખાક હયે.
(રામશાગરોંકા સમજાના)

ઠુમરી—બરહન્સ—ગજલ.

ખબર લે અયે મસીહા તુ કંહા હયે—તર્જ.

રામશાગર—અજબ યે ઇન્કેલાબે આસમાં હયે;
કંહા હમશીર ઔર ભાઇ કંહા હયે—અજબ.
જુદા હયે ગરચે હમશીરા તુમારી;
નહી ફુરકત કીસીકો જાવેદાં હયે—અજબ.
સુનો મો જામેઉલ મુલ્કરરેકીં હયે;

મીલા દેગા વહી લા કે જહાં હયે—અજબ.
નહી ચારા સીવાયે સબ્ર ઔર કુચ;
નીગાહબાં ઉસ્કા રખ્ખે દો જહાં હયે—અજબ.
મીલાદેવે ખુદા હમશીર શાહસે;
ઝરીફ અપની યેહી વીર્દે ઝબા હયે—અજબ.

મુસ્દદસ.

માહરૂ—દેના સવાલકા અયે વઝીરો મેરે જવાબ,
હયે કોઇ અયેસી નાઝની દુનીઆમે ઇન્તેખાબ;
હો હુસ્ન અયેસા જીસ્સે કે શરમાએ માહતાબ,
ગાનેમે ઔર બજાનેમે કામીલ હો બાસવાબ;
હો પાક દામન ઔર હો યે તીન ખુબીયાં,
ગર દેખે અયેસી નાઝની હો તો કરો બયાં.

ખમ્સા.

બખ્તકવઝીર—અયે શાહ ઈન સીફાતોંસે મામુર હુર હયે,
ઈન્સાન ઇન કમાલોંસે કોસોંહી દુર હયે;
સુનનેમે આજ તક નહી આયા હુઝુર હયે,
કોઇ કહે મંએ દેખા બડા બે શઉર હયે;
પરીયાં હયે બા કમાલ બશર પુર કુસુર હયે.

શેઅર.

માહેમુનીર—હુરોંમેભી નહી હયે શહનશાહ કમાલ યે,
બખ્શા હયે અપને બન્દોકે તંઈ ઝુલ જલાલ યે.
બખ્તક—બહેતર હયે ગર સુને હો તો સાહેબ સુનાઇએ,
યા દેખે અપની આંખોસે હમકો દીખાઇએ;

માહેમુનીર—સુનનેકા ઝીક્ર ક્યા કે જો ઔરત હયે મેરે પાસ,
યે ચારોં વસ્ફ રખ્તી હયે અયે શાહે હક શનાસ;
માહરૂ—ચારો કમાલમે વો અગર ઇન્તે ખાબ હયે;
ઔરત વો દો જહાનમે યેક લા જવાબ હયે.

મુસ્દદસ.

બખ્તક—ગુસ્તાખી હો મઆફ સુનો શાહે બહેરોબર,
બીબી જો ઈસકી સાહેબે અસ્મત હયે પુર હુનર;
મંએ ઈમ્તેહાંકો જાતા હું દો હુકમ મુજકુ ગર,
ના પાક કરદું દામને અસ્મતકો સર બસર;
લીખ દેતા હું યે શર્ત મંએ તુમભી રકમ કરો,
હારા અગર તો સર મેરા તનસે કલમ કરો.

રૂબાઈ.

માહેમુનીર—લેલો નવીશ્તા મેરા ઈસી વખ્તપર યહાં,
વાસીલ હો મેરી બીબીસે તુમ આઓ મહેરબાં;
અયે શાહ યે બીગાડકે ગર અસ્મત આયેગા,
મંએ તો બઝીન્દગી રહું ઝીન્દાંકે દરમીયાં.

શેઅર.

માહરૂ—યેક માહમે યે કામ તુ ગર કરકે આયેગા,
જો જુઠા હોવેગા વહી ઝીન્દામે જાયેગા;
(ગત બજાના, દોનોકા લીખ દેના)

બાબ તિસરા—પરદા દુસરા.

રાસ્તા.

(માહેતાબાંકી કરામતકી તારીફમે ગાના મુરાદમન્દોંકા)

જીલા-ઠુમરી.

નોકર ન અપના મોહે તુમ અયે સાહેબ જાનોરે--તર્જ.

મોરાદમન્દ--બખ્શા હયે કરામત બીબીકો ખલાકે બારીરે;
હમ દરપે તેરે હંયે આયે તા મુરાદ દીલકી પાયે,-બ.
તેરા ઠીકાનારે છોડ કંહા જાનારે;
અબ જાતે હંયે ઉસ જાપર જીસ જા બીબીકા હયે ઘર;
અઝ ફઝલે ખુદા બર આયેગી ઉમીદ હમારીરે,-બ.

(આના બખ્તક વઝીરકા દરયાફ્ત કરના અહવાલ
બીબીએ માહેમુનીરકા.)

રૂબાઈ.

બખ્તક—અયે યારો જમા કીસ લીયે યહાં ખાસો આમ હયે,
ઔર કઓનસે વલીકા યહાંપર મુકામ હયે;
મંઓભી દે ઉસ્કા વાસ્તા કુચ ઇલ્તેજા કરૂં,
દર પેશ મુજકો અયેસાહી યેક સખ્ત કામ હયે.

મુસ્દદસ.

મુરાદમન્દ.—અયે સાહેબ યેક બીબીએ સાહેબ કમાલ હયે,
પાક અસ્મત ઔર સાહેબે હુસ્નો જમાલ હયે;
કસ્બીકે ઘરમે રહેતીથી મશહુર હાલ હયે,
બખ્શા કરામત ઉસ્કે તંહી ઝુલ જલાલ હયે;
વો પાક દામન બીબી હયે માહેમુનીરકી,
બર લાતી મુદદુઆ હયે સગીરો કબીરકી,

શેઅર.

બખ્તક—યારબ વો બીબી નેક હયે મેરા ખીઆલ બદ,
સુલ્તાંકે રૂબરૂ મેરા કયા હોગા હાલ બદ.
(બેહોશ હોકે ગીરના બખ્તકકા, કહેના મુરાદમન્દકા.)

રૂબાઈ.

મુરાદમન્દ—બેહોશ હો ઝમીપે ગીરા કીસ લીયે યહાં,
કયા તુજપે અયેસી સખ્ત હયે મુશ્કીલ અયેભાઈજાં;
કર ઇલ્તેજા વો બીબીકા તુ દેકે વાસ્તા,
મુશ્કીલકો હલ કરેગા ખુદાવન્દે દો જહાં.
(જાના સબ આદમી, આના વહી કુટનીકા, કહેના બખ્તક.)

શેઅર.

બખ્તક—જાતી કંહા અયે મામા ખુદારા બયાન કર,
તુ કઓન હયેગી ઔર બતા હયે વો કીસકા ઘર;
કુટની—જાતી હું મીલને બાબા વો અસ્મત નશાંસે મંએ,
બેટી ઉસે બનાઇ હું અપની ઝંબાસે મંએ;

અબીઆત.

બખ્તક—અયે મામા મેરા હાલ સુનો તો બંયા કરૂં,
આયા હું આજ શાહે યમનકા વઝીર હું;
દરબારે શાહમે બયેઠેથે માહેમુનીર હમ,
તારીફ અપની બીબીકી કરને લગા બહમ;
મંએને કહાકે ઔરતોંકા એતેબાર કયા,
માહેમુનીર હોકે ખફા મુજસે યું કહા;
અકલીમે હુસ્નમે મેરી બીબીકા રાજ હયે,

ઔર સરપે મેરી બીબીકે અસ્મતકા તાજ હયે;
યે સુનકે મંએને રૂબરૂ સુલતાનકે કહા,
અયે શાહ જાકે ઉસકી મંએ અસ્મત બીગાડુંગા;
આયા હું કરકે શાહસે કૌલો કરાર મંએ,
યે કામ કરતો હું તુજેહ ઝર બે શુમાર મંએ.

કુટની—બેહુદા અયે વઝીર યે તેરા ખીયાલ હયે,
અસ્મત પનાહ બીબીસે કારે મહાલ હયે;
તેરે લીયે ફરેબ ચલાઉંગી જાકે મંએ,
પાનીહરયેકતરહસેનહાલાઉંગીજાકેમંએ;
કરકે બરાહના ખીંચકે તસ્વીર લાતી હું,
તલવાર ઔર અંગોઠીભીલાકે દીખાતી હું.

શેઅર.

બખ્તક—બસ બસ અયે મામા ઇલાબી ગર તુજસે કામ હો,
સુલતાં કે રૂબરૂ મેરી ઇઝઝત મુદામ હો.
(જાના દોનોકા.)

બાબ તીસરા—પરદા તીસરા.

મકાન.

(માહેતાબાં ફુરાકે માહેમુનીરસે ગાના.)

બહરૂન્સ—ગજલ.

સરકો પટક રોયા ન કરે હમતો કયા કરે—તર્જ.

માહેતાબાં—હમને નહી સહે વો જહાંમે સીતમ નહી;
વો કઓન હયે બલા જો ઉઠા લે તે હમ નહી—હમને

અલ્લાહ મુજકો ચાદરે અસ્મત અતા કીયા;
કપડે પુરાને ફટ ગયે તન પરતો ગમ નહી—હમને
કુટનીકે ઘરસે લાયા હયે માહેમુનીરને;
બીબી બનાયા પર મંયે કનીઝકસે કમ નહી—હમને
ઘરબાર ઔર બાપકો છોડા મેરે લીયે;
તા મર્ગ મંએભી છોડુંગી ઉસકે કદમ નહી—હમને
માહેમુનીર મુજપે બદીલ જાં નીસાર હયે;
કયા યે ઝરીફ મુજપે ખુદાકા કરમ નહી—હમને
(આના કનીઝકા કહેના માહેતાબાંસે.)

શેઅર.

કનીઝ—બીબી ખુદાકે વાસ્તે દીલકો કરાર દો,
પોશાક સાફ પહેન કે મએલી ઉતાર દો;
(આના કુટનીકા કહેના માહેતાબાંસે.)

અબીયાત.

કુટની—વારી મંએ તુજપે સદકે હું જાંસે નીસાર હું,
મુહબોલી ગરચે મા હું પે ખીદમત ગુઝાર હું;
લેકીન હયે દીલમે આરઝુ નહે લાઉં આજ મંએ,
કપડેભી અપને હાતોંસે પહેનાઉં આજ મંએ;

શેઅર.

માહેતાબાં-તેરે ફરમાનકો જાનો દીલસે મંએ બહેતર સમજતી હું;
હકીકી માસેભી તુજકો સીવા માદર સમજતી હું;
(જાના દોનો હમામમે ગાના કનીઝકા તારીફે માહેતાબાંમે.)

ઝીલા—બરહન્સ—ઠુમરી.

નેકરે અયેસી નહી કોઇ દેખી—તર્જ.

કનીઝ—ક્યું ન હો પાક બીબી હમારી;
બીબી હમારી પાક બીબી હમારી—ક્યું.
ગાતી બજાતીથી કુટનીકે ઘરમે;
હો ગઈ હકકી પીઆરારે—પાક બીબી હમારી.
સાહેબે અસ્મત હયે વો પાકદામન;
હયે શાદમાં ગમકી મારીરે—પાક બીબી હમારી.

(તસવીર ખીંચકે લે આના કુટનીકા કહેના કનીઝસે.)

શેઅર.

કુટની—બીબીને અયે કનીઝ બુલાઇ હયે તુજકો જા,
ઔર કંગઈ આઈનાભી મંગાઇ હયે દે કે આ;

(કનીઝ આઇના લેકે જાના કુટની માહેમુનીરકી અંગોઠી ઔર શમ્શીર લેકે કહેના.)

રૂબાઈ.

કુટની—માહેતાબાંકી મંએ તસવીરકો લે જાતી હું.
સાત તદબીરકે તકદીરકો લે જાતી હું,
ઈસકે ખાવીંદકી અઝ બહેરે નશાની દેખો,
યે અંગોઠી ઔર યે સમશીરકો લે જાતી હું.

બાબ તીસરા—પરદા ચૌથા.

દરબાર.

(તખ્તપર બયઠેના માહરૂકા આના બખ્તક વઝીરકા.)

ભયેરવી—ગજલ.

બુલબુલે શયેદાને પુછા ગુલસે યું રોઝે બહાર—તર્જ.

બખ્તકવઝીર—મર્દકો લાઝીમ નહી ઔરતકા કરના એતેબાર;
કરકે અસ્મતકા ભરોસા હોતા હયે યું ખારોઝાર—મર્દકો.
ઉસ્કી થા અસ્મતકા દાવા તુજકો અયે માહેમુનીર;
ઉસ્કો મંએ નાપાક કરકે આયા હું અયે બદશઆર—મર્દકો.
શર્મ હો તો ચીલ્લુભર પાનીમે મરજા ડુબકે;
ક્યું હયે તુ ખામુશ બયેઠા યાદ કર કૌલો કરાર—મર્દકો.
કીઝબકી દેના સઝા વાજીબ હયે કાઝબકો ઝરીફ;
શર્ત અપની મંએ બજા લે આયા શાહે નામદાર—મર્દકો.

રૂબાઈ.

માહરૂ—કરના ઈસ દુનીઆમે તુજકો ઝીન્દગાની ચાહીએ,
લફ્ઝ જો નીકલે ઝબાસે બામઆની ચાહીએ;
સાફ તેરી ગુફ્તગુસે પાએ જાતા હયે દરોગ,
શર્ત પુરી કરનેકી કુચ તો નશાની ચાહીએ.

શેઅર.

બખ્તક—અયે શાહ બે દલીલ નહી હયે મેરા કલામ,
યે લીજીએ નશાનીયાં લે આયા હયે ગુલામ.

(માહરૂકે આગે રખ દેના તસવીર છલ્લા ઔર શમ્શીર, માહેમુનીર માહેતાબાંકી તસવીર બરાહના દેખ મુંહ ફેર લેના.)

ભયેરવી—મુસ્તેઝાદ.

જાતા હું કયેદખાનેમે દરબાર કો સલામ—તર્જ.

માહરૂ—માહેમુનીર દેખ તુ તસવીર હયે કીસકી;
યે સાહેબે અસ્મત કહો બેપીર હયે કીસકી—
છલેકે નગીનેપે તેરા નામ હયે કન્દા;
બતલાદે મુજેહ ઔર યે શમ્શીર હયેકીસકી—
શમ્શીરકે કબ્ઝેપે લીખા નામ હયે તેરા;
દરબારમે મેરે ગઇ તૌકીર હયે કીસકી—
વો બીબી તેરી બેસવા દી ઈસકો નશાની;
અયે ગુઠોંકે મુરશદ કહો તકસીર હયેકીસકી—
ઝીન્દાંમે **ઝરીફ** ઇસકો મંએ કરતા હું મુકૈયદ;
જુઠોં કે સીવા ઔર યે તાઝીર હયે કીસકી—
(સીપાહી ગીરફતાર કરના માહેમુનીર પશેમાન હો ગાના.)

ભયેરવી.—ગજલ.

નામ જાનેકા ન લે યાર મંએ મર જાઉંગી—તર્જ.

માહેમુનીર—દઔરે આલમમે સનમ યેક થા બહેતર નીકલા;
જીસકો ગૌહર મંએ સમજતાથા વો પથ્થર નીકલા—દ.
માહે દો હફતા સમજ જીસકો થા મંએ મીસ્લે ચકોર;
બખ્તે બદસે મેરે ગરદુંપે બદ અખ્તર નીકલા—દ.
ફર્શ ગુલ જાનકે મંએ કરતા થા જીસપર આરામ;
વો મેરે વાસ્તે હયે ખારોંકા બીસ્તર નીકલા—દ.
માહેતાબાંકો અભી લીખકે મંએ દેતા હું તલાક;
કયા કરૂં યાર મેરા બનકે સીતમગર નીકલા—દ.
જીસકો મંએ આંખોકે પરદેમે રખાથા અયે **ઝરીફ**;
મીસ્લે ગુલ ફુલકે વો જામેસે બાહેર નીકલા—દ.
(માહેમુનીરકો કયેદખાનેમે લે જાના સીપાઇહાં)

બાબ તીસરા—પરદા પાંચવા

રાસ્તા.

(આના ચોરોંકા તદબીર કરના ગીરફતારે ગુરૂજીકી)

શેઅર.

૧–ચોર–તદબીર નીકાલો કોઈ અયે યાર કરેં હમ,
કીસ તરહ ગુરૂજીકો ગીરફતાર કરેં હમ;
૨–ચોર–મીલ જાએ ગુરૂ મુજકુતો યે કાર કરૂંગા,
ઉસ મુઝીકી ગરદન તહે તલવાર કરૂંગા;
૩–ચોર–અયે યારો દેખો આતા હયે વો કોન રૂબરૂ,
બેશક વહી ગુરૂજી હયે જીસકી થી જુસ્ત જુ;
૪–ચોર–અબ બાંદકે ગુરૂજીકો કુવેમે દાલ દે,
સરબલા સવાર હયે જલદીસે તાલ દે.

(આના ગુરૂજીકા લીપટ જાના ચોરોંકા ઔર બાંદકે લે જાના.)

બાબ તીસરા—પરદા છઠ્ઠા.

મકાન.

(માહેતાબાં ફુરાકે માહેમુનીરમે ગાના)

બરહન્સ–ગરબી.

દુઃખસે તુમારે દુખી હયે યે દુખીયા—તર્જ.

માહેતાબાં—

છાંડકે મોહેકો પાતમ સીધારે જીના ભયો બેકારરે—છાંડકે.
બનકે બદરીયાં મોરા અંખીવાં બરસત હયે દીન રએનરે;
કાહે કરૂં મોહે પીઆ નહી આયે કુગત હું બાર બારરે—છાંડકે

ના આપ આયે ના મોહે બોલાયે ના ભેજે પતીયાં પીઆરેરે;
ફીન સૌતન બીર માયા પીકાકો હમરે ઝરીફે જારરે—છાંડકે.

(કનીઝકા આના ખત માહેમુનીરકા દેકે કહેના.)

ચલ સંગ હમારે તુ ગજનુરે—તર્જ

કનીઝ—તોરે સંઇયાં પઠાએ તોહે પતીઆંરે,
બીબી પતીઆંરે—તોરે સંઇયાં;
છાંડદો ચીન્તા પતીયાં બાચો ધરકત હયે મોરી છતીઆંરે-તોરે.
દાસ જરીફકી બીબી દયાસે સુકમાં કટે તોરી રતીઆંરે-તોરે.

(માહેતાબાં ખત ખોલકે પડના)

જીલા—ગજલ.

જાનેદે છોડદે મુજેહ હમરાહ શાહકે—તર્જ.

માહેતાબાં—અયે માહેતાબાં દી તુજેહ હમને તલાક હયે;
જા ઉસ્સે મીલના જીસ્કા તુજેહ ઇસ્તીઆક હયે-અયે.
કુટનીકે ઘરસે લા તુજેહ શાદી કીયાથા મંએ;
જાં તુજપે દેતા હું તુજેહ મુજસે નેફાક હયે-અયે.
બખ્તક વઝીરસે અરી વાસીલ હુવી હયે તુ;
ગએરતકે મારે જીના હુવા મેરા શાક હયે-અયે.
તહેરીર જીસ્પે એસ્કા કૌલો કરાર થે;
ક્યા એહયા કીતાબ વો બાલાએ તાક હયે-અયે.
એચએન મંએ યહાં તુ વંહા પર મઝેહ કરે;
તુજકો નસીબ અયેશ હો મુજકો ફુરાક હયે-અયે.
તસવીરો છલ્લા ઔર મેરી શમશીરે આબદાર;
બખ્તકકુ દી નશાની અયે કયેસા મઝાક હયે—અયે.
ઘરસે નીકલ જા મેરે બકૌલે ઝરીફ તુ;
હમ અયેસા એરે ચર્ખ હુવા ઇત્તેફાક હયે-અયે.

(માહેતાબાં હયેરાન હો ગાના)

કાફી—હોરી.

નઝર બદ જો મેરેપે તેરી રહેગી—તર્જ.

માહેતાબાં—હંયે તહેરીર ખતમે સતાનેકે બાંતે;
હંયે ફુરકતમે દીલકો જલાનેકે બાંતે—હંયે.
મુવા કઓન બખ્તક હયે મુજકુ ખબર કયા;
અજી સાફ હંયે યે બહાનેકે બાંતે—હંયે
મગર છલ્લા શમ્શીર ચોરી ગયે હંયે;
નશાની દી કીસ્કુ સુનાનેકે બાંતે—હંયે.
કીસી બેસ્વાકો વંહાં દીલ દીયે હો;
સુનાએ મુજેહ ખું પીલાનેકે બાંતે—હંયે.
ઝરીફ અબ નીકલ જાતી હું ઘરસે ઉન્કે;
કંહા તક સુનુ બેઠીકાનેકે બાંતે—હંયે.

(કનીઝકા સમજાના)

આસાવરી—ગજલ.

અયે મહેર રીદા તુજપે હયે કુરબાન મેરી જાન—તર્જ.

કનીઝ—જાને ન દુંગી મંયે તુજેહ ઈસ આન મેરી જાન;
કહેનેકો ઇસ કનીઝકે તુ માન મેરી જાન—જાને
કયું રોતી હયે ખુદાકે લીયે આંખે પોંચ દે;
અસ્મતકા તેરે હક હયે નીગાહબાન મેરી જાન—જાને
દુશ્મન કોઈ કહા હયે યે માહેમુનીરસે;
બેશક લીયા હયે તુજપે યે બહોતાન મેરી જાન—જાને

ક્યા હો ગયા ઝરીફ હયે માહેમુનીરકો;
લીખ્ખા તલાક હોકે પરેશાન મેરી જાન—જાને
(માહેતાબ્બાં કસ્બનકા લીબાસ પહેનકે જાતે જાતે ગાના)

મુસદ્દસ.

ગમે દુરીસે જી જલતા હયે અશ્ક આંખોંસે જારી હયે—તર્જ
માહેતાબ્બાં—ફુરાકે ગુલમે અયે સૈયાદ હરદમ અશ્ક બારી હયે;
કફસ ગુલશનમે લટકાદે અભી ફસ્લે બહારી હયે—ફુરાકે

દોહા.

કાગા કાગા સબ તન ખાઈઓ ચુન ચુન ખાઇઓ માસ,
દો નયેન હમારે મત ખા કાગા પીઆ મીલનકી આસ;
ખુલી નરગીસસી આંખે હંયે કીસીકી ઈન્તે ઝારી હયે—ફુરાકે
જો મંયે અઈસા જાનતીકે પીત કરે દુખ હોય,
નગર ઢંઢોરા ફેરતીકે પીત કરે ન કોય;
સીતમ હમપર કરમ ગયેરોંપે ક્યા આદત તુમારી હયે—ફુરાકે
કુક કરૂં તો જગ હસે ઔર જીકો લાગે ધાવ,
અયેસી કઠન સીનેકો કે બીદ કરૂં ઉપાવ;
મીલો ગઐરોંસે હમકો છોડ કર યે કયેસી યારી હયે—ફુરાકે
દીલ ચાહે દીલ દારકો ઔર તન ચાહે આરામ.
દુબ દામે દો હો ગયે માયા મીલી ના રામ;
કશા કશમે પડી હયે જાન દીલકો બેકરારી હયે—ફુરાકે
સોહના લાને પીઆ ગયે સોના કર ગયે દેસ,
સોહના મીલા ન પીઆ મીલે રૂપા હો ગયે કેસ;
ઝલેખાસી તેરી અયે રશ્કે યુસુફ ઈન્તેઝારી હયે—ફુરાકે

અંગ ભભુત લગાકે નીકલું જોગનકા લે ભેસ,
પીતમ પીઆરે પીરીત લગાકે છોડ ગયે પરદેસ;
ચમને જાનીબે સહારા નીકલનેકી તૈયારી હયે--ફુરાકે
ચલતી ચક્કી દેખ કર દીયા કબીરા રો,
દો પાટનકે બીચ આ રહા ન સાબીત કો;
ફના સબ હયે ઝરીફેઝાર બાકી ઝાતે બારી હયે--ફુરાકે
(જાના માહેતાબાકાં)

બાબ તીસરા--પરદા સાતવાં

જંગલમે કુઆ

(આના ચોરોંકા ગુરૂજીકો બાંદે હુવે કુવેમે દાલકે યેક ચોરકો ચૌકી પર રખકે જાના તીન ચોરોંકા, ગુરૂજી અંદરસે ચીલ્લાકે કહેના,)

અબીઆત.

ગુરૂજી—અયે બચ્ચોં નીકાલો મુજેહ તુમ શીતાબ,
હયે કુવેમે લાલો ગૌહર બે હીસાબ;
કોઇ રસી હો કુવેમે દાલ દે,
મંએ જાઊંગા તુમકો બહોત માલ દે;
ચોર—નહી મુજકો બીલકુલ તેરા એતેબાર,
તુ પહેલે બતા ગૌહરે આબદાર;
મંએ છોડા હું રસી સુન અયે બુરદગા,
ઇસે બાંદ દે ગૌહરે બે બહા,

(ચોર રસી કુવેમે દાલના, ગુરૂજી દો ગોલે બાંદ દેના ચોર રસી ખીંચકે
દેખના મારે ખુશીકે નીકાલના ગુરૂજીકો કુવેસે)

અબીઆત.

ગુરૂજી--અયે બચ્ચા તુ લેજાકે દોનો ગૌહર,
યમનકે શહેનશાહકી નજ્ર કર;
બહોત પાએગા શાહસે ઇન્આમ તુ.
કીયા કર સદા અયેશો આરામ તુ;
મંએ સાદુ હું ક્યા મુજકો દુનીઆસે કામ,
કે ભોજન હમારા હયે બસ રામ નામ.

ચોર--યે ચેલેપે કરકે ગુરૂજી દયા,
મુજેહ ઈસ કુવેમે ઉતારો ઝરા;
યે ચાદરમે લે આઉંગા બાંદકર,
કુવેમે હયે જીતનેકે લાલો ગૌહર.

(ગુરૂજી ચોરકી કમરમે રસી બાંદ કે કુવેમે ઉતારના
ઔર રસીભી દાલ દેના)

મુસ્દદસ.

ગુરૂજી--અયે ચોર મુજકુ જાતાથા કુવેમે દાલકે,
આપહી કુવેમે જા ગીરા મુજકો નીકાલકે;
દે બયેઠા નકદે જાન તુ હસરતમે માલકે,
રખ્ના કુવેમે લાલો જવાહેર સંભાલકે;
હમરાહી તેરે બચ ગયે હર તરહ મારૂંગા,
તેરી તરાહસે ઉન્કો કુવેમે ઉતારૂંગા.

(જાના ગુરૂજીકા)

બાબ તીસરા—પરદા આઠવાં.

રાસ્તા.

(ગુરૂજી લાલો ગૌહર લેકે આના ચોરોંકો આતે હુવે દેખકે ફરેબસે કહેના)

ઝબાની.

ગુરૂજી—નારાયના નારાયના! બસ બસ! ચોરોંને મુજેહ કુવેમે ડાલાથા તુને મુજેહ ખઝાના ઇનાયત કીયા, મંએ કયા કરૂં! યે લાલો જવાહેર કીસીકુ દે દેતા હું, વો ગરીબ ખાપીકે અનંદ રહે. મેરે કીસ કામકે હંયે, નારાયના! નારાયના! નારાયના!

(ચોર ગુરૂજીકો દેખકે હયેરાન હો કહેના,)

શેઅર.

૧–ચોર—ગુરૂજી હમારી વો બખ્શો ખતા,
કરો અપને બચ્ચોંપે અપની દયા;
કંહાસે યે લાલો ગૌહર લાયે હો,
પતા ઉસ્કા હમકો ગુરૂજી કહો.

મુસ્દદસ.

૧–ચોર—નહી હયે ગુરૂ તુમકો દુનીઆસે કામ,
કે સાધુકુ લાલો ગૌહર હયે હરામ;
મગર હમ હંયે મુફલીસ તુમારે ગુલામ,
ઝરા ચલકે હમકો બતાદો મુકામ;
ગુરૂજી—ખઝાના દીખાતા હું બચ્ચોં ચલો,
મગર યેક રસીભી હમરાહ લો.

(જાના ચોરાંકુ લેકે ગુરૂજીકા)

બાબ તીસરા—પરદા નવ્વાં.

જંગલમે કુવા.

(આના ગુરૂજી ચોરોંકુ સાત લીએ હુવે)

મુસ્દદસ.

ગુરૂજી—અયે બચ્ચોં જીસે તુમને સમજે કુવા,
ઇસીમે ખઝાના હયે બે ઇન્તેહા;
ઝરા જાકે અંદરતો દેખો હયે કયા,
ચમકતેં હંયે લાલો ગૌહર બેબહા;
ઉઠા લાઓ તુમ જાકે સબ યેક બાર,
ન ફીર જાને પાઓગે તુમ ઝીન્હાર;

(દો ચોરોંકુ યેક સરેસે બાંદના, દુસરેકુ યેક સરેસે બાંદકે ચર્ખપર લટકા રસી કાટ દેના, ચોરોંકા કુવેમે ગીરના આના ચન્દ સીપાહોંકા ગીરફ્તાર કરના ગુરજીકુ.)

બાબ તિસરા—પરદા દસવાં

મકાન.

(માહેતાબાં આકે કહેના લોંડીસે.)

ઝબાની.

માહેતાબાં—અયે ચંબેલી ઝરા ઉસ્તાદજીકુ બુલાલા, મંએ મુજરા કરૂંગી. (ચંબેલીકા જાના બખ્તક વઝીરકા આના)

માહેતાબાં—બન્દગી સાહેબ ઝહે કીસ્મત ઇસ લોંડીકે જો આપને ગરીબ ખાના પર તશરીફ ફરમાવે.

શેઅર.

બખ્તક--કહો આયે કંહાસે ગુલઅન્દામ,
કરતે ક્યા પેશા કહીએ ક્યા હયે નામ;

મુસ્દદસ.

માહેતાબાં--એસ્વા મુજકો કહેતે ખાસોઆમ,
મેરા ગાને બજાનેકા હયે કામ;
આપ હો કઓન ઔર ક્યા હયે નામ,
આયે કીસ વાસ્તે હો આલીમુકામ;
બાદશાહકે વઝીર હોગે આપ;
યા અમીરે કબીર હોગે આપ;

શેઅર.

બખ્તક--નામ બખ્તક વઝીરે આઝમ હું;
ગાઓ તો સુનકે શાદો ખુર્રમ હું.

શેઅર.

માહેતાબાં--ગઝલ મતલબાના સુનાઊંગી મંએ;
મુરાદે દીલી અપની પાઊંગી મંએ.

ઝબાની.

માહેતાબાં--ઉસ્તાદજી જરા સારંગી તબલા મીલા દો. જો કુચ મુજેહ આતા હયે સુનાતી હું, અપની મુરાદે દીલકો પાતી હું.

કાફી--ગજલ.

તમન્ના સએરે ગુલશનકી અભી સૈયાદ બાકી હયે--તર્જ.

માહેતાબાં--કીસી કાઝેબને હયે હયે એસ્વા મુજકો બનાયા હયે;
ખુદાકે ફઝલસે અબ ઈમ્તેહાંકા વખ્ત આયા હયે--

ચરાગે મક્ર રૌશન કર બના બહોતાનકા કાજલ;
મેરે દામાને અસ્મતપર સીયા ધબ્બા લગાયા હયે--
ગુન્હગારોંમે હું યારબ વ લેકીન લુત્ફસે અપને;
મેરા સંગે ઝીનઆસે શીશએ અસ્મત બચાયા હયે--
તુઈ દાના વો બીના હયે તુઇ હયે હાકીમે આદીલ;
સઝા દે ઉસકો જીસને મેરે શૌહરકો સતાયા હયે--
સઝા કાઝેબકો દીલવાને ઝરીએ ઝાર ઇસ જા પર;
વહી ફરીયાદ રસ મેરા મુકરર મુજકુ લાયા હયે--

અબીયાત.

બખ્તક--વાહ વાહ કયા સુનાએ હો ગાના,
સુનકે આકીલ બના હયે દીવાના;
મુસકીમે કીયા હયે તુમને કમાલ,
હુસ્નમેભી નહી તુમારા મીસાલ;
લો યે ઇન્આમ અબ મંએ જાઊંગા,
તુમેહ દરબારમે બુલાઊંગા.
(દુશાલા ઇન્આમ દેકે જાના બખ્તક વઝીરકા)

બાબ તીસરા—પરદા અગીઆરવાં.

રાસ્તા

(સીપાહી લેઆના ગુરૂજીકુ બાંદે હુવે)

શેઅર.

સીપાહી--વોહ થે કઓન જલદી અયે મુઝી બતા;
તુ જીનકે તંઈ મારા હયે બેખતા,

૨-સીપાહી--અગર રાસ્ત કહેનેમે ઇન્કાર હયે,
રેહાઈ સમજ તેરી દુસ્વાર હયે;
(ગુરૂજીકુ મારના સીપાહીલોકા)

અબીયાત.

ગુરૂજી—ન મારો ખુદારા કે લાચાર હું,
મંએ ખુદ અપને જીનેસે બેજાર હું;
સુનો ગોશે દીલસે મેરા માજરા,
કહો ઇસમે તકસીર હયે મેરી કયા;
કુવેમે દીયા મંએને જીનકો ઉતાર,
વો ચોરોંમે મશહુર થે નામદાર;
વો ચોરોને યેક રાત આ મેરે ઘર,
મુજેહ લે ચલે મુશ્કીયાં બાંદ કર;
ઉસી ચાહમે જાકે દાલા મુજેહ,
મુસાફ્રર યેક આકે નીકાલા મુજેહ;
સઝાકા બહાના નીકાલા હું મંએ.
ઉસી ચાહમે ઉન્કુ દાલા હું મંએ.

શેઅર.

સીપાહી—લે ચલેગે તુજકુ હમ દરબારમે સુલતાનકે;
યા તો પાવેગા રેહાઈ યા હયે લાલે જાનકે.
(લે જાના સીપાહી ગુરૂજીકુ)

બાબ તીસરા—પરદા બારવાં.

દરબાર.

(માહરૂ તખ્તપર બયેઠના; બખ્તક તારીફ કરના માહેતાબાંકે ગાનેકી.)

કલ્યાન—સારેગમ.

ક્યા હયે ગમ બોલ મેરેસે--તર્જ.

બખ્તક--આઈ હયે યાં વો સનમ;

ખુદાસા કદ માહે જબીં અયેસી કંહી દેખા નહી–વો સનમ.

અગરચે હુકમ પાઉં,ઉસ્કો યહાં પર બુલાઉં, ઔર ગવાઉં-વો.

મુસ્દદસ.

માહરૂ--ખુશ ગુલો ખુશરૂ અગર હયે તો બુલાવો જલદી,

લા પરીઝાદકો દીદાર દીખાઓ જલદી;

કોઈ હાઝર હયે ઇસી આનમે જાઓ જલદી,

ગાના ઉસ્કા બખુદા મુજકો સુનાઓ જલદી;

ઉસ્કો બીન દેખે મહોબ્બત મુજેહ ક્યું આઇ હયે,

રન્જો ગમ દુર હુવા દીલપે ખુશી છાઇ હયે.

(ચોબદારકા જાના માહેતાબાંકો લેઆના)

મુસ્દદસ.

માહરૂ--યા ઇલાહી મુજેહ હયે યેક હયેરત,

ઔર યે કસ્બીસે મુજકો ક્યા નીસ્બત;

દીલકો ક્યું ઈસ પરીસે હયે ઉલ્ફત,

કુચ ન કુચ ઈસ્મે હક્કી હયે હીકમત;

તાલદી દીલસે ગમકુ તુ આકે,

સર ગુઝશ અપની કુચ સુના ગાકે.

મુસ્દદસ.

માહેતાબાં--આપકે દરબારે આલીમે હયે સબ બરના વો પીર;

પર નઝર આતા નહી હયે વો મુઆ માહેમુનીર;

જીસ્કે તંઈ અયે શાહેવાલા તુમ બનાએ થે વઝીર,
રૂબરૂ ઉસ્કો બુલાઓ અયે શહે આફાક ગીર;
ઉસ્કે ઝુલ્મો જઓરકી તુમસે મેરી ફરીયાદ હયે,
ગર ન પાઉં દાદતો બેદાદ હયે બેદાદ હયે.
(ચોબદાર જાકે માહેમુનીરકો લેઆના બતૌકો ઝન્જીર)

ભયેરવી--ગજલ.

ખારે હસરત કબતક દીલમે ખટકતા જાયેગા--તર્જ.

માહેતાબાં--મોસમે ગુલમે સીતમ કરતા હયે કયું સૈયાદ તુ;
કરકે વયેરાં બાગકો કરતા કફસ આબાદ તુ-મોસમે
આહકે તીરોંસે અબ તુજકો ગીરાદું ખાકપર;
કબ તલક કાયમ રહેગા ચર્ખ બે બુનીઆદ તુ-મોસમે
કયેદમે શૌહર મેરા હો મેરી યું મીટ્ટી ખરાબ;
અયે સીતમગર યુંહી યેક દીન હોવેગા બરબાદ તુ-મોસમે
સાહેબે અસ્મતપે જો બહોતાન કરતા હયે પલીદ;
ઉસ્કી કુચ ઈન્સાફ હયે યા કરતા હયે બેદાદ તુ-મોસમે
દેગા જુઠેકો સઝા યે શાહે આદીલ હયે ઝરીફ;
શાદ હો અયે દીલ રહેગા કબતલક નાશાદ તુ-મોસમે

પંચમ--મસ્નવી,

અરી જોગન તુ અયે દર્દકી મુબતેલા--તર્જ.

માહરૂ--સુનાઇ વો ગાના અયે ઝોહરા જબીં;
નહી હમને અબતક સુનાથા કહીં--સુનાઇ
સુને તેરા ગાના અગર તાનસીન;
સદા આયે મરકતસે સદ આફરીં--સુનાઇ

કીયા કીસને હયે તુજપે જોરો સીતમ;
બંયા કરતો ઉસ્કો સઝા દું યહીં—સુનાઈ

કાલીંગડા—ખ્યાલ.

અરે હાંરે કર તુ ધ્યાન—તર્જ.

માહેતાબાં—

યે બખ્તક બેઇમાન સુનીએ હાલ અયે શાહેવાલા,
ઇસ ઝાલીમકા મુંહ હો કાલા અજબ નહી ઈસ્આન—યે બખ્તક.
નૌકર બખ્તક વઝીર મુજકો રખા હયે અયે સરદાર;
તીન મહીને હુવે ના અબતક દીયા હયે યેક દીનાર—યે.

(બખ્તક હયેરાન પરેશાન હો કહેના)

અબીયાત.

બખ્તક—સુનો અયે શહેનશાહે વાલા હશમ,
મંએ કહેતા હું ખાકે ખુદાકી કસમ;
મંએ ફીદવી તુમારા હું યે બેંસ્વા,
મુજેહ કહીએ કરબનસે નીસ્બત હયે કયા;
યે હયે કઓન વલ્લાહ નહી જાનતા,
મુજેહ યે ન મંએ ઇસ્કો પયેછાનતા:
મગર રાતકો મંએ ગયા ઇસ્કે ઘર,
સુના ગાના અછી તરાહ બયેઠકર;
મંએ ઇન્આમ દેકે દુશાલા વંહા,
ચલે આયા ફૌરન મંએ અપને મકાન;
ઇસે હાતસેભી છુઆ હું અગર,
જુદા કરદો તનસે અભી મેરા સર;

કસમ હયે મુજેહ આપકે જાનકી,
ખુદા હયે ગવાહ ઇસ્ને બહોતાનકી;
મંએ દુખ્તરસેભી ઇસ્કુ સમજુ સીવા,
સરાપા ગલત હયે જો ઇસ્ને કહા.

શેઅર.

માહેતાબાં--મંએ ઝીનાકારી અગર મુજસે તેરી સાબીત કરૂં,
કયા સઝા દેના તુજેહ લીખદે યહાં હો સર નુગું.

શેઅર.

બખ્તક--હાં અભી લીખ દેતા હું મંએ તુજસે ફએલે બદ કીયા,
યે અગર સાબીત હો મુજપર સર કરો તનસે જુદા;
(ગત બજાના ખત લીખ દેના બખ્તક, ગાના માહેતાબાં)

સારંગ--ગજલ.

હયેબદઝદા કયા ખ્વાબ દીખાયા મેરે અલ્લાહ--તર્જ.

માહેતાબાં--અસ્મત પનાહ કનીઝ હું માહેમુનીરકી;
ખીદમત ગુઝાર હું ઇસી રૌશન ઝમીરકી--અસ્મત.
કયું કર ન ફર્ક પર મેરે અસ્મતકા તાજહો;
હયે મુજપે મહેરબાની ખુદાએ કદીરકી--અસ્મત.
કયા અયે પલીદ મુજસેહી વાસીલ હુવાથા તુ;
બહોતાન કરકે મર્દકો મેરે અસીરકી--અસ્મત.
લાનત હયે તુજપે ઔર તેરે જુઠે કલામપર;
ઇઝઝત લી શાકે રૂબરૂ માહેમુનીરકી--અસ્મત.
મલઉન યે વઝીર સઝાવારે દાર હયે;
ઔર રાયેભી યેહી હયે ઝરીફે હકીકી--અસ્મત.

પરજ--કાલીંગડા--ઠુમરી.

શુધ લાગ રહી તોરી આઠ પહર--તર્જ.

માહરૂ--માલુમ હુવા અયે બદ અખ્તર;
અહવાલ તેરા બાતીલ હમ પર--માલુમ.
સાહેબે અસ્મત પર યે બહોતાં;
કીયા થા અયે શયેતાંકે પીસર--માલુમ.
લે જાકે ઇસકો શહેરકે બાહેર;
હુકમ હયે મેરા ઉડાદો સર--માલુમ.
અયે બીબી સદ હઝાર આફરીં;
તુજપે હયે તેરે શૌહર પર--માલુમ.
ઝરીફકો નામ અપના બતાદે;
કઓન હયે તુ કીસકી દુખ્તર--માલુમ.

જીલા--ગજલ.

ઇસ આતશે ઉલ્ફતને હયે ક્યા આગ લગાદી--તર્જ.

માહેતાબાં--મા બાપ હયે દુનીઆમે ન કોઉ દુસરા હયે;
ઝાહેરમે ગમો રન્જ હયે બાતીનમે ખુદા હયે-માબાપ.
ગૌહર મેરી માદરથી શેહેરયારથે વાલીદ;
માહરૂ મેરા યેક ભાઇથા અબ વોભી જુદા હયે-માબાપ.
(માહરૂ બહેનકુ પીછાનકે તખ્તસે ઉતર ગલે લીપટ જાના,
ઔર માહેમુનીરસે બગલગીર હો કહેના)

મજકુર તર્જ.

માહરૂ--માહરૂ મંએ ભાઇ હું તેરા હમશીર શાદ હો;
રોતાથા તેરે યાદમે દીલગીર શાદ હો--માહરૂ.

શાહી દીયા હયે મુજકો શહેનશાહે દો જહાં;
તાબાં હયે અપના અખ્તરે તકદીર શાદહો--માહરૂ.

(માહેમુનીરસે મુખાતીબ હોકેં)

નાહક કી જફા તુજપે કીયા બખ્શ ખુદારા;
પેશાનીકી પેશ આઈ હયે તહેરીર શાદહો--માહરૂ
ભાઇ કો ભાઈ કયેદ કીયા થા ઝરીફેઝાર;
નાદીદા મુજસે હો ગઇ તકસીર શાદહો--માહરૂ

(સીપાહી બાંદે હુવે લેઆના ગુરૂજીકો)

અબીઆત.

સીપાહી--સુનો અયે શહેનશાહે વાલા ગોહર,
ગુરૂજી યે કહેલાતા હયે નામ વર;
યકીં તીન ચોરોંકુ યે માર કર,
કુવેમે થા યે દાલતા બદ ગૌહર;
ઉસી વખ્ત હમ જાકે પંહોચે શીતાબ,
વંહી બાંદકે ઇસ્કો લાયે જનાબ,

મુસ્દદસ.

માહરૂ--ક્યા શક હયે અયે સીપાહો ગુનાહગારથા યેહી,
ઝાલીમ થા હીલા સાઝતા મક્કાર થા યેહી;
ઇસ્કો ગુરૂ ન સમજો કે અઈયાર થા યેહી,
ખુની થા કત્લકેભી સઝા વાર થા યેહી,
હયે શબ ખુશીકી આ મીલી હમ શીર છોડદો,
ઇસ્કી મઆફ કરદીયા તકસીર છોડદો.

સારંગ--ગજલ.

તુમ અપની ચસ્મે,મસ્તકા બીમાર કર ચલે--તર્જ.

સબ--હરયેક મએ નશાતસે સરશાર હો ગયા;
દરબારે શાહ ખાનએ ખુમ્માર હો ગયા--હરયેક
મુદ્દતસે તફ્રેકા હમશીરો બાઇમે;
સદ શુક્ર આજ મીલ ગએ દીદાર હો ગયા--હરયેક
શહાકે નસીમે ફએઝને વો ગુલ ખીલાયે હયે;
ખારીસ્તાં ફુલ ગુલશને પરખાર હો ગયા--હરયેક
ગુલઝારે અસ્મત ઉર્ફ નયેરંગે ઈશ્કકા;
અસ્મતકા કયેસા સબ્ઝતર ગુલઝાર હો ગયા--હરયેક
અન્જામ દેખો કાઝબો સાદકેકા દોસ્તો;
સચ્ચા અમીર જુઠા સરે દાર હો ગયા--હરયેક
ગુલદસ્તએ મઝામી હયે અહબાબ કે લીયે;
બદબીંકે વાસ્તે ગુલે તર ખાર હો ગયા--હરયેક
નયેરંગે ઇશ્કકો યહાં ઇત્માম કર ઝરીફ;
યે ખેલ વો નહી જો કઇ બાર હો ગયા--હરયેક.

(યે નાટક સને ૧૮૯૭ કે પચ્ચીસવેં કાયદેકે મુખા-
તીબ દાખીલે રજીષ્ટર હુવા હયે. ઔર ઇસકે
તમામ હક્ક મેહેતા જમનાદાસ ભગવા-
નદાસકી કુંપનીને અપને કબ્ઝેમે
રખ્ખેં હયે.)

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપનીએ પ્રગટ કરેલા પુસ્તકો.

શાળોપયોગી પુસ્તકો.	રૂ. આ. પૈ.
સેન્ડફર્ડ મર્ટનના મિનીંગ (૧૫૦ પાનાના)	૦—૧૨—૦
રૉયલ સ્કુલ પ્રાઇમરના મિનિંગ	૦—૪—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૧ લાના મિનિંગ	૦—૬—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૨ જાના મિનિંગ	૦—૮—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૩ જાના મિનિંગ	૦—૧૦—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૪ થાના મિનિંગ	૦—૧૦—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૫ માના મિનિંગ	૦—૧૨—૦
હાવર્ડ કૃત પ્રાઇમરના મિનિંગ (મોટા)...	૦—૪—૦
હાવર્ડ કૃત અંગ્રેજી બીજી ચોપડીના મિનિંગ... ...	૦—૬—૦
ફારસી આમાદન નામાનો અં૦ ગુ૦ તરજુમો ...	૦—૨—૦
શાળોપયોગી કોષ્ટકો	૦—૧—૦
ન્યુ રૉયલ નંબર ૧ લાના મિનિંગ	૦—૬—૦
વારતાઓના પુસ્તકો.	
સુડા બોતેરી	૩—૦—૦
ગીરધર કૃત રામાયણ	૨—૮—૦
જાળંધર આખ્યાન	૧—૮—૦
મૃદાલસા આખ્યાન	૦—૮—૦
સ્ત્રી વિલાસ ગરબાવળી	૦—૮—૦
દલપત અને ધનપાળની વાર્તા	૦—૨—૦
સજ્જનતા મેળવવાના સાધન	૦—૨—૦
પાર્વતિ લક્ષ્મીજીનો સંવાદ	૦—૧—૦
રીડલ શીખવાની ચોપડી	૦—૮—૦
રીડલ ગાઇડ	૦—૪—૦
ક્રીકિટ ગાઇડ	૦—૧—૦
ટુચકા સંગ્રહ (મનોરંજક વારતાઓ)	૦—૮—૦
મુરખાની વારતા...	૦—૧૨—૦
અભીમન્યુનો ચક્રાવો	૦—૮—૦

કાકા ભત્રીજાની વારતા ... ... ૦—૦—૬

કોડીલી કેશરની વારતા... ... ... ૦—૦—૬

ધણી ધણીઆનીનો કજીઓ ... ... ૦—૦—૬

દલા કલાની દોસ્તી ... ... ૦—૦—૬

ઉર્દુ હરફમાં છાપેલાં પુસ્તકો.

તોહફએ દીલ પઝીર (બનજારા) ... ... ૦—૧—૦

ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્ફે નઈ ઇન્દર સભા) ... ૦—૨—૬

નકશે સુલેમાની ... ... ૦—૨—૬

અન્જામે સખાવત (ઉર્ફે બાદશાહે ખોદાદોસ્ત) ... ૦—૫—૦

અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર... ... ... ૦—૩—૦

ગુલશને એદાદ (ઉર્ફે શીરીં ફરહાદ) ... ... ૦—૩—૦

ગુલશને એખાર (ઉર્ફે બુલબુલે બીમાર). ... ... ૦—૩—૦

લયેલી મજનુ ... ... ૦—૨—૦

નયરંગે ઈશ્ક. ... ... ૦—૩—૦

દાદે દરિઆ (ઉર્ફે બાદશાહ ખુદાદાદ)... ... ... ૦—૩—૦

નાટકના પુસ્તકો.

ગુલશને એખાર ઉર્ફે તમાશાહાએ પુરબહાર (કે જેની અંદર ૯ ઉર્દુ ખેલો, બે જલસા, બંદગીઓ, બન્જારાના ગાયનો, તથા મુજરાઓમાં ગવાતી ૧૫૦ ગજલોનો સંગ્રહ કીધોછે ... ... રૂ. આ. પૈ. ૧—૪—૦

ચંદ્રસેનને ચંદ્રપ્રભા નાટક. ... ... ૦—૮—૦

છેલ સેલાણી અને વિક્રમ ચરીત્ર નાટક. ... ... ૦—૬—૦

તમાશાએ નતિજએ અસ્મત... ... ... ૦—૬—૦

માલીની નાટક ... ... ૦—૬—૦

અન્જામે સખાવત (ઉર્ફે બદશાહે ખોદાદોસ્ત) ... ૦—૫—૦

ચંદન મલ્યાગરી નાટક (ચોથી આવૃત્તિ). ... ... ૦—૪—૦

તમાશાએ ચાંદની. ... ... ૦—૪—૦

મકેઝના (ઉર્ફે અફસરે ચરત્તર) ... ... ૦—૪—૦

ગુલશને એદાદ (ઉર્ફે શીરીં ફરહાદ) ... ... ૦—૪—૦

તોહફયે દીલકોશા (ઉર્ફે નઇ ઈન્દર સભા) ... ... ૦—૩—૦

સોબતે અસર અથવા મોહન દુઃખદર્શક ... ... ૦—૩—૦